

Utvärdering av pilotprojektet Medföljare

Foto framsida: Johannes Frandsen

Titel: Utvärdering av pilotprojektet Medföljare maj 2017

Publiceringsdatum: 24 augusti 2017

Upphovsrätt: Kristna Fredsrörelsen och Sveriges interreligiösa råd (SIR)

Denna rapport har finansierats med bidrag från Folke Bernadotteakademin (FBA) och Stockholms stift från Svenska kyrkan. Finansiärerna har ej medverkat vid utformningen och tar ej ställning till de synpunkter som framförs.

Kristna Fredsrörelsen

Besöksadress: Gustavslundsvägen 18, Alviks torg, Stockholm

Postadress: Kristna Fredsrörelsen, Ekumeniska centret, Box 14038, 167 14 Bromma

Telefon: 08-453 68 40 (växel)

E-post: info@krf.se

Sveriges interreligiösa råd (SIR)

Besöksadress: Gustavslundsvägen 18, Alviks torg, Stockholm

Postadress: Kristna Fredsrörelsen, Ekumeniska centret, Box 14038, 167 14 Bromma

Telefon: 08-453 68 40 (växel)

E-post: info@interreligiosaradet.se

Abstract

The purpose of this report is to evaluate the outcomes of the pilot project *Medföljare* (Accompaniers) from March 2016 to May 2017 in Stockholm and Gothenburg, while also suggesting possible options for further development based on the method proactive presence. *Medföljare* trained and coordinated interreligious teams of volunteers who visited accommodation centres for asylum seekers in order to contribute to reduce religiously motivated conflicts, talk about freedom of religion, give a sense of security and provide moral support. This strategy was inspired by the method preventive presence that civil society organisations have developed to protect human rights defenders and other civilians in violent conflicts. The evaluation was conducted through: reviewing the internal reports; analysing a survey sent to the volunteers; carrying out semi-structured interviews with the people living at the accommodation centres, as well as staff and volunteers; and doing interviews with people with experience from ecumenical integration and social work in support of refugees. The results of the evaluation suggests that the main added value of the project was in fact not to contribute to an increased sense of security as much as to provide opportunities for volunteers and asylum seekers to meet each other. Regarding further development, possible initiatives were discussed, relating to possible new increased stream of refugees and protecting vulnerable groups from violent extremists.

Begrepp och förkortningar	6
1. Projektets uppkomst och utveckling	7
Bakgrund	7
Sjösättning	7
Utveckling	8
Systerprojekt i Göteborg	9
Ändrade förutsättningar	9
Webbplattform för koordinering	10
Metoden preventiv närvaro	10
2. Metod för utvärderingen	12
Insamling av underlag till utvärderingen	12
Enkätundersökning	13
Återrapporteringsformulär	13
Bakgrund och metod	14
Intervjuer med boendepersonal, medföljare och branschfolk	14
Intervjuer med boende	14
3. Resultat av besöken på asylboendena	15
Utbildningen	16
Medföljningstillfällen	17
Boendes inställning till medföljareprojektet	19
Integration och moraliskt stöd	19
Interreligiösa sammansättnings betydelse	21
Boendeansvarigas syn på medföljareprojektets resultat	22
Medföljarnas syn på medföljareprojektets resultat	23
Mellanmänsklig integration och moraliskt stöd	23
Interreligiösa sammansättnings betydelse och dialog om religionsfrihet	25
Sammanfattning	27
4. Att förebygga våldsamma konflikter i Sverige	28
Omvärldsanalys: Ökad polarisering i samhället	28
Antalet asylsökande kan stiga igen	28
Våldsamma extremister på frammarsch	30
Civilsamhälle och trossamfund bidrar till trygghet	33
Lokalt opinionsarbete och solidaritet	33

Interreligiös samverkan	34
Lärdomar från internationellt arbete i våldsamma konflikter	34
5. Diskussion och slutsatser	36
Samverkan och genomförande	36
Metoden preventiv närvaro	36
Resultatet av projektet	37
Långsiktig integration snarare än omedelbart trygghetsskapande	37
Andra sätt att förebygga våldsam konflikt	38
Rättighetsbaserat eller behovsbaserat arbete	38
Stöd till lokala aktörer eller egna initiativ	38
Möjlighet 1: Interreligiösa volontärer besöker asylboenden	38
Möjlighet 2: Utbilda flyktingmottagare i konflikthantering	39
Möjlighet 3: Interreligiöst stöd till hotade minoriteter	39
Möjlighet 4: Dialog mellan gamla och nya invånare	39
6. Källförteckning	41
Litteratur	41
Elektroniska källor	41
Intervjuer	45

Begrepp och förkortningar

Asylboende	Förläggning för personer som sökt asyl i Sverige och inte har ordnat eget boende.
Asylsökande	Person som har sökt asyl. I rapporten används ibland denna term för att referera till alla de som bor på ett asylboende, trots att vissa av dem redan kan ha fått uppehållstillstånd.
Integration	Begreppet syftar till en mellanmänsklig integration. En ömsesidig process, där personer står som jämlikar och som berör medborgare och invånare i samhället. Avser inte en ensidig anpassning av minoritetsgrupper till majoritetens normer.
Moraliskt stöd	Med detta avser vi att stärka någon emotionellt och få personen att känna sig tryggare. Att stärka en persons identitet som rättighetsbärare och legitim aktör.
Nyanländ person	Migrationsverkets definition är att "En nyanländ person är någon som är mottagen i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd för bosättning på grund av flyktinskäl eller andra skyddsskäl. Även anhängare till dessa personer anses vara nyanlända. En person är nyanländ under tiden som han eller hon omfattas av lagen om etableringsinsatser, det vill säga två till tre år." ¹ I rapporten används ibland begreppet i en lösare betydelse och avser personer som flyttat till Sverige inom loppet av några år.
Pilotprojekt	Projekt som syftar till att testa något, till exempel en metod, i syfte att stå som förebild till efterföljande projekt.
Preventiv närvaro	Metod för att skydda människorättsförsvarare och andra civila i områden med våldsam konflikt. Se även under rubriken "Metoden preventiv närvaro på sida 9.
Upprätthålla fred	Översättning av begreppet sustaining peace som i de så kallade tvillingresolutionerna från FN:s generalförsamling och säkerhetsråd 2016 definieras som "... <i>should be broadly understood as a goal and a process to build a common vision of a society, ensuring that the needs of all segments of the population are taken into account, which encompasses activities aimed at preventing the outbreak, escalation, continuation and recurrence of conflict, addressing root causes, assisting parties to conflict to end hostilities, ensuring national reconciliation and moving towards recovery, reconstruction and development...</i> "

¹ Vanliga begrepp när det gäller statliga ersättningar, Migrationsverket, 7/12-2016
<https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Statlig-ersattning/Vanliga-begrepp.html>

1. Projektets uppkomst och utveckling

I det här kapitlet beskriver vi projektet från starten till idag. Källor är om inget annat anges intervjuer med personer som deltagit i projektgruppen².

Bakgrund

Pilotprojektet Medföljare föddes i kölvattnet av flyktingvågen hösten 2015. Från Migrationsverkets överbelagda asylboenden kom rapporter om trygghetsproblem både i form av attentat av utomstående³ och motsättningar bland de asylsökande själva, ibland med religiösa förtecken⁴. Migrationsverket efterlyste i ett PM daterat den 18 november 2015 närvaro av "religiösa funktionärer" från trossamfunden för att förebygga konflikter.⁵ Migrationsverket kallade även representanter för trossamfunden till ett samverkansråd i december 2015 där idén om de religiösa funktionärerna lagts fram.⁶

Samtidigt hade Kristna Fredsrörelsen och Eumeniakyrkan inlett diskussioner om ett samarbete för att tillsammans med församlingar förebygga konflikter bland de flyktingar som vi arbetade med. Kristna Fredsrörelsen har länge arbetat med praktiskt ickevåld, bland annat metoden preventiv närvaro för att minska riskerna för hotade människorättsförsvarare i Latinamerika. Eumeniakyrkan har ett omfattande arbete och lång erfarenhet av att stödja asylsökande och nyanlända i Sverige.

Sjösättning

Kristna Fredsrörelsen och Eumeniakyrkan beslöt att gå vidare med ett pilotprojekt i syfte att skapa trygghet på asylboenden. Man valde att inte genomföra en förstudie eftersom situationen var så pass brådskande. Istället var tanken med ett pilotprojekt att samla lärdomar under arbetets gång för att sedan kunna justera och utvärdera. Syftet var också att bana väg för efterföljare runt om i landet.

Inledningsvis diskuterades om volontärerna, eller "medföljarna" som de kom att kallas, även skulle göra ronder utanför boendena i syfte att avskräcka aggressioner.⁷ En sådan strategi skulle ha varit i linje med Kristna Fredsrörelsen arbete med preventiv närvaro i Latinamerika, där huvudsyftet är att genom en väl synlig internationell närvaro avskräcka potentiella förövare. Dock bedömde projektgruppen att volontärerna huvudsakligen skulle vara på plats

² Projektgruppen utgjordes ursprungligen av Kristna Fredsrörelsen, Eumeniakyrkan och Sveriges interreligiösa råd.

³ Dickson Björn, Stiernstedt Jenny, *Polisen: Bränderna kan vara hatbrott*, Svenska Dagbladet 28/10- 2015, <https://www.svd.se/polisen-branderna-kan-vara-hatbrott> (hämtad 10/5-2017)

⁴ Boglind, Kajsa Sveriges Radio: *Konflikterna som följer med*, 974-2016;kl 09:03, <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/702137?programid=1300> (hämtad 10/5-2017)

⁵ Migrationsverket, *PM om samverkan med trossamfund*, 18/11-2015, <https://krf.se/wp-content/uploads/2016/03/PM-om-samverkan-med-trossamfund.pdf> (hämtad 10/5-2017)

⁷ Mötesanteckningar, Kristna Fredsrörelsen, 17 februari 2016 dito

inne på boendet.⁸ Projektgruppen undersökte också vilka trygghets- och säkerhetsskapande mekanismer som redan fanns på boendet, och fick veta att det fanns väktare och att boendet använde sig av personer med religiös bakgrund som medlare vid vissa konflikter.

I linje med Migrationsverkets efterfrågan av religiösa funktionärer sammansattes en interreligiös grupp. Syftet med den sammansatta gruppen var dels att ha en positiv effekt på personerna på boendet genom att visa på interreligiös samverkan och religionsfrihet i praktiken, dels skapa kontakter mellan medföljare från olika religioner som genom projektet fick en möjlighet till att arbeta praktiskt tillsammans.

Målen med projektet formulerades av samrådsgruppen under en workshop som Migrationsverket bjöd in till och projektgruppen ledde. De formulerades på följande vis⁹:

- Minska utsattheten för personer som bor på asylboenden utifrån en interreligiös närvaro.
- Göra tillvaron för personer som bor på asylboenden bättre.

Från början fanns även en vision om att interreligiösa team skulle kunna resa till de asylboenden i landet som drabbats mest av konflikter, för att ha en symbolisk effekt. Detta spår utvecklades dock inte på grund av begränsad budget.

Projektgruppen presenterade sitt initiativ för Migrationsverkets samrådsgrupp för trossamfunden (hädanefter kallad "samrådsgruppen") på ett möte i början av 2016. Projektet blev en återkommande punkt på samrådsgruppens dagordning och Kristna Fredsrörelsen bjöds in att delta i mötena, trots det faktum att organisationen inte funnits med på den ursprungliga kallelsen. Sveriges interreligiösa råd (SIR) fanns med på mötet och anslöt sig till projektgruppen.

Utveckling

Under våren 2016 finansierades projektet huvudsakligen genom 50 000 kr från Equmeniakyrkan. Den 21-22 april hölls en utbildning för nio deltagare i Stockholm.¹⁰ I utbildningen ingick bland annat pass om metoden preventiv närvaro, ickevåld, aktivt lyssnande, rätten till religionsfrihet och asylprocessen. Även om volontärernas uppgift inte var att ge råd om asylprocessen bedömde projektgruppen att denna kunskap var nödvändig för att förstå de situationer som personerna på asylboendet kunde befinna sig i.

⁸ Några ronder utanför gjordes också men bara med syftet att bidra till mer synlighet

⁹ Bergenholtz Julle, *Medföljare - en rapport om ett interreligiöst projekt för ökad trygghet och stöd till asylsökande*, 24/8-2016, <https://krf.se/wp-content/uploads/2016/03/Rapport-om-Medf%C3%B6ljare.pdf> (hämtad 5/10-2017)

¹⁰ I gruppen identifierade sig sju personer som kristna, en som buddhist och en som ateist. Däremot fanns en större mångfald vad gäller ursprungsländer: Sverige, Syrien, Irak, Sri Lanka och Tyskland

Gruppen började arbeta i april 2016 på ett större asylboende i södra Stockholm. Ett tiotal besök gjordes innan sommaruppehållet. Ett inslag gjordes i *Människor och Tro* i Sveriges Radio om initiativet.¹¹

Aktiviteterna under hösten möjliggjordes genom ett bidrag på 100 000 kr av Stockholms stift. Terminen inleddes med att utbilda en andra grupp medföljare med cirka 20 volontärer den 13 och 15 september 2016. I slutet av augusti drog sig Equmeniakyrkan ur själva projektgruppen, bland annat för att det interreligiösa projektet skulle få en mindre kristen slagsida. Kvar blev då Kristna Fredsrörelsen och SIR.

Systerprojekt i Göteborg

Under hösten fick pilotprojektet ett systerprojekt i och med att Interreligiösa centret i Göteborg i samarbete med projektgruppen i Stockholm startade upp ett Medföljareprojekt. Projektet hade egen finansiering genom Göteborgs stift men fick stöd från Stockholm i form av utbildningsupplägg, erfarenheter och att två personer från Kristna Fredsrörelsen och en från SIR höll i delar av utbildningen av cirka femton volontärer den 21-23 oktober 2016. Projektet i Göteborg anställde en samordnare på deltid, och började besöka två boenden; i Mäshult respektive Svenshögen.

Ändrade förutsättningar

Under hösten försökte projektgruppen utan större framgång finna en mer långsiktig finansiering. Den 1 december gjordes en ny ansökan till Stockholms stift på 100 000 kr för att fortsätta projektet under våren. Ansökan beviljades. Även en ansökan till Folke Bernadotteakademin (FBA) beviljades med 212 897 kr. Dels till samordning, dels till denna utvärdering och kommande utbildningskoncept.

Projektgruppen hade önskat att Migrationsverkets samrådsgrupp skulle fungera som styrgrupp för projektet. Dels för att få ett brett urval av volontärer genom representanternas kontaktnät, dels för att komma i kontakt med lokala aktörer med förutsättningar att starta upp egna projekt. Inom samrådsgruppen fanns dock en viss kritik mot projektet för att ta utrymme från andra frågor. En kritik lyftes även då det saknades specifika representanter för judar, och en muslimsk representant deltog endast några gånger. Inbjudan till mindre trossamfund saknades från Migrationsverket. Det sista mötet för samrådsgruppen hölls den 17 oktober 2016. Samrådsgruppen slogs sedan ihop med ett samverkansforum för Migrationsverket och idéburen sektor.

¹¹ Människor och Tro, Sveriges Radio: *Människor och tro befinner sig i skärningspunkten mellan religion och politik*. 16/6-2016, <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/734734?programid=416>. (Radioreportage från P1 från en medföljning som skedde under våren 2016. Reportaget börjar 09:59 in i klippet).

Den 22 januari meddelande asylboendet i Stockholm att verksamheten som asylboende skulle upphöra under den första veckan i april. Projektgruppen beslöt då att inte leta ett annat boende för den tid som var kvar. I Göteborg fortsatte en grupp volontärer besöken.

Webbplattform för koordinering

Ungefär samtidigt som de sista besöken på asylboendet i södra Stockholm gjordes fick projektgruppen klart en webbplattform utformad för att koordinera Medföljareprojekt, Medföljare.se.¹² Den har följande huvudsakliga funktioner:

- Publika inlägg och information som endast kan läsas av personer kopplade till specifika projekt.
- Projektledare kan lägga upp datum för nya besök, och volontärer registrera att de planerar att delta.
- Efter besöket kan volontärerna fylla i ett återrapporteringsformulär med frågor som exempelvis berörde hur många de pratade med, vad samtalen handlade om.

Metoden preventiv närvaro

En tanke med Kristna Fredsrörelsens inblandning i projektet var som nämnts tidigare dess långa erfarenhet av att arbeta med metoden preventiv närvaro i områden med våldsam konflikt. Denna metod kallas även internationell medföljning eller *proactive presence*.

Preventiv närvaro är en ickevåldsmetod vars yttersta mål är att upprätthålla fred. Kristna Fredsrörelsen började arbeta med metoden på 1990-talet som en del av ett internationellt initiativ för att skydda de flyktingar som efter fredsavtalen i Guatemala började återvända från flyktingläger i Mexiko. Inför återvändandet fanns farhågor för deras säkerhet. Närvaron av internationella volontärer blev då ett sätt att minska riskerna och stärka modet hos återvändarna. Volontärerna förkroppsligade ett löfte om solidaritet från det internationella samfundet: Vi står vid er sida!

¹² Se länk: <http://www.medfoljare.se/>

Mer om Kristna Fredsrörelsen arbete med preventiv närvaro i Latinamerika

Efter zapatisternas uppror i Mexikos sydligaste delstat Chiapas 1994 inledde människorättscentret Frayba, sprunget ur det katolska stiftet, vad som kallas "civila observationsbrigader" i de urfolks-samhällen där invånarna hotades av både statliga styrkor och paramilitära grupper. Kristna Fredsrörelsen blev år 2000 en del av projektet. I Guatemala anklagade överlevarna från den väpnade konflikten den tidigare diktatorn Rios Montt för folkmord och inledde en rättsprocess. Kristna Fredsrörelsen har bidragit med skydd åt överlevare och andra människorättsförsvarare sedan år 2000. I Colombia började Kristna Fredsrörelsen arbeta med metoden 2004, inriktade på organisationer av överlevare samt urfolk och afrocolombianer. Idag arbetar Kristna Fredsrörelsen med preventiv närvaro i Colombia, Guatemala och Mexiko.

Sedan Kristna Fredsrörelsen började arbeta med metoden för över 15 år sedan har en utveckling skett från att i huvudsak ägna sig fysisk närvaro och viss informationsspridning nu lägga ansevärda resurser på påverkansarbete och säkerhetsutbildningar.

Metoden bygger på att som aktiv tredje part ha en skyddande effekt på människorättsförsvarare, civilbefolkning, och andra i en våldsam konflikt. Metoden tillämpas oftast som en kombination av följande fyra arbetsområden:

- Fysisk medföljning. Att närvara vid särskilt utsatta situationer, som resor och viktiga möten.
- Politisk medföljning. Möten med nationella myndigheter (MR-ombudsman, militär, etc) och det internationella samfundet (ambassader, FN-organ, etc).
- Informationsspridning. Publicera information om människorättsförsvararnas arbete, hoten mot dem och arbetet för att skydda dem.
- Säkerhetsutbildningar. Workshops där deltagarna får hjälp att skapa egna säkerhetsstrategier.

Metoden måste anpassas till kontexten och utövarens förutsättningar, men en gemensam nämnare för de flesta projekt som använder termen är att närvaron av en aktiv tredje part avskräcker potentiella förövare från att hota eller angripa människorättsförsvarare eller annan civilbefolkning.

Avskräckningseffekt antas skapa genom att förövaren blir medveten om att denna tredje part har förmåga att i händelse av ett angrepp generera så kallade politiska kostnader genom reaktioner från makthavare. När hoten minskar skapas ett ökat arbetsutrymme för målgruppen. Närvaron av denna tredje part, med eller utan verklig avskräckningseffekt, kan också innebära ett moraliskt stöd för målgruppen, vilket också stärker dess handlingsutrymme. För mer information om metoden rekommenderas manualerna *Proactive Presence*¹³ respektive *New Protection Manual for Human Rights Defenders*.¹⁴

¹³ Mahony, Liam *Proactive presence: Field strategies for civilian protection*, Henry Dunant Centre for Humanitarian Dialogue, 2006

2. Metod för utvärderingen

Medlemmar av Medföljareprojektets projektgrupp har under projektets gång medföljt på asylboendena minst en gång var. På boendet i Stockholm, medföljde Elias Carlberg från Sveriges interreligiösa råd (SIR) fyra gånger. Från Kristna Fredsrörelsen medföljde Kerstin Bergeå 4 gånger, Julle Bergenholtz 3 gånger och Jöran Lindeberg besökte boendet en gång. Anna Vigdis Gustavsson medföljde en gång i veckan mellan perioden februari till mars, vilket resulterade i åtta tillfällen. Göran Hember från Interreligiösa rådet i Göteborg var med varje tillfälle i Göteborg, därmed 25 gånger. Utvärderingsförfattare, Anna Vigdis Gustavsson och Jöran Lindeberg, har därmed varit delaktiga i projektet och själva praktiserat medföljning. Å ena sidan är detta en fördel på grund av ökad förståelse, å andra sidan är det en nackdel eftersom det blir svårt för författarna att hålla distans till sitt eget arbete.

Insamling av underlag till utvärderingen

Det insamlade materialet baserades på erfarenhetsbaserade upplevelser i form av enkätundersökning, återrappporteringsformulär, intervjuer med boende, boendepersonal och medföljare. Intervjuerna avsåg bland annat att mäta hur aktörerna uppskattade hur vi bidragit till ökad moraliskt stöd, trygghet, interreligiös närvaro och integration på boendena. Samtliga intervjuer har genomförts av koordinatörerna för projektet. Urvalsprinciper för intervjuerna baserades på bekvämlighetsurval, vilket avser att i urvalet sker grundval av vilka som finns till hands. För att bredda materialet som utvärderingen baserades på genomfördes även intervjuer med fyra personer inom den ekumeniska och interreligiösa världen som arbetar med integration och flyktingmottagande. Omvärldsanalysen i kapitel 4 baseras i första hand på andrahandskällor som nyhetsartiklar och myndighetsrapporter.

¹⁴ Eguren, Enrique, Caraj, Marie, *New protection manual for human rights defenders*, Protection International, 2009 [elektronisk resurs] <http://protectioninternational.org/publication/new-protection-manual-for-human-rights-defenders-3rd-edition/>

Hur utvärderingen genomfördes:

- Mars:** Utformas en webbenkät med 23 frågor riktad till medföljarna. Intervjufrågor formuleras och skickas till Göteborgs koordinator.
- April:** Koordinatorerna för projektet genomför intervjuer med 17 boende.
19/4 skickas enkätundersökningen ut till 47 medföljare.
- Maj:** Intervjuer genomförs med verksamhetsledare från ett av boendena i Göteborg och volontärsamordnare och personal på boendet i Stockholm. Intervjuer med två medföljare genomförs.
10/5 stängs enkätundersökningen och 18 enkätsvar registreras
10/5-15/5 sammanställs utvärderingen
24/5 presenteras ett avancerat utkast på ett öppet seminarium för input av utvärderingen
Under projektets gång inkom även 88 återrapporteringar från medföljare i Stockholm och Göteborg

Enkätundersökning

Enkätundersökning syftade till att med hjälp av strukturerade frågor bidra till att mäta huruvida projektets ambition stämde överens med det praktiska arbete som skedde på boendet. Enkätundersökningen bestod av 23 frågor i ett webbformulär, varav vissa frågor innehöll följdfrågor. Anledningen till att använda en webbenkät istället för en pappersenkät var att det var lättare nå ut till respondenterna samt underlätta att sammanställa svaren. En majoritet av frågorna besvarades med att välja ett alternativ på en femgradig skala. De graderade svaren kompletterades med så kallade fritextfrågor där respondenten kunde svara med egna ord. Syftet var att nå deras subjektiva förståelse, exempelvis vilken del av utbildningen som visade sig mest värdefull i uppdraget som medföljare.¹⁵

Återrapporteringsformulär

Förutom enkätsvar baseras utvärderingen också på återrapporteringsformulär. Medföljarna hade möjlighet efter varje medföljt tillfälle att fylla i ett återrapporteringsformulär via webben. Totalt registrerades 58 återrapporteringar från 48 medföljningstillfällen i Stockholm och från Göteborg 30 återrapporteringar från 25 medföljningstillfällen. Efter vissa besök gjordes flera återrapporteringar, efter andra besök gjordes inga alls. Det bör även nämnas att utvärderingsförfattarnas erfarenheter finns inrapporterade i återrapporteringsformulären och även använts i sammanställningen och som grund för utvärderingen.¹⁶

¹⁵ Se sammanställningen av enkätsvaren - rensade på fritextsvar av integritetskäl - på <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1wP-es1MIVITU1JoVeZC9Dw174ycy2UG7i3Jhh3vdjSc/edit?usp=sharing>

¹⁶ Se en kopia på återrapporteringsformuläret på <https://docs.google.com/forms/d/19Pqh4OYTZ7cv2XQdymuF8R9-mYwSMKjxiAQV-H6zLYc/edit>

Bakgrund och metod

Intervjuer med boendepersonal, medföljare och branschfolk

Motiveringen för att intervjuer med boendepersonal genomfördes var att få en bredare syn på vårt projekt, dess funktion på boendet och hur det skiljde sig från andra volontärprojekt som bedrevs på boendet. En intervju genomfördes med en verksamhetsledare i Göteborg och i Stockholm besvarades frågorna av volontärsamordnaren för boendet, i samråd med övrig boendepersonal. Intervjuerna besvarades i skriftlig form och baserades på fem frågor.

Intervjuerna som genomfördes med två utvalda medföljare (i Stockholm) ämnade att öka förståelsen för vad projektet utmynnade i; hur väl projektets ambition stämde överens med verkligheten och hur väl förberedda medföljarna var inför det praktiska arbetet. Urvalet av medföljarna baserades på vilka som varit mest aktiva under projektets gång, fördelat på kön. Intervjuerna följde en semistrukturerad karaktär, som utgick utifrån fem frågor. Bägge genomfördes via telefon och tog cirka 45 minuter.

Som komplement till de erfarenhetsbaserade intervjuerna kontaktades även fyra utvalda personer som arbetade med asylsökande och flyktingmottagande i den ekumeniska och interreligiösa världen. Detta för att undersöka hur Medföljareprojektet ambitioner stämde överens med upplevda behov samt att få vägledning hur eventuella framtida projekt skulle kunna utformas. Intervjuerna tog i regel 30 minuter.

Intervjuer med boende

Intervjuerna med de boende hade en semistrukturerad struktur. Med hjälp av medföljarnas erfarenhet formulerades några få enkelt formulerade frågor.

Vi frågade inte om personlig och känslig information såsom religionstillhörighet eller ursprungsland. Dels för att det kunde upplevas stötande, dels för att det fanns risk att svaren skulle bli alltför komplicerade och i sin tur ta uppmärksamhet från intervjufrågorna. Eftersom många asylsökande kan antas ha varit med om obehagliga utfrågningar tidigare koncentrerades urvalet av intervjusubjekt till personer som medföljarna kände och bedömde skulle känna sig bekväma. Till följd av detta lades stor vikt vid att intervjuerna var tidsbegränsade och avslutades snabbt ifall intervjuaren upplevde att respondenten kände sig obekväm.

Prioritering lades vid att samtalet skulle kännas naturligt framför att frågorna ställs på ett visst sätt. Därmed kunde samma fråga ställas på olika vis beroende språkkunskap eller anpassa frågan så ett kortare svar räckte. Språkbarriärerna bidrog till mycket förenklade samtal på svenska, engelska eller spanska. Intervjuerna med de boende skedde på boendet och i samlingsutrymmen såsom matsalen. Därmed var det inte privata intervjuer utan flera vid bordet kunde överhöra samtalen. Detta ökade risken att svaren kunde manipuleras utifrån vad

övriga vid bordet förväntade sig, men genomfördes ändå med motiveringen att det var mest bekvämt för respondenten.

Vidare bör frågan om förändring av maktförhållanden lyftas då koordinatörerna (tillsammans med medföljarna) ändrade sin roll som samtalspartner till intervjuare. Även om det redan fanns en relation mellan parterna uppstod en ny typ av maktförhållande. Således fanns risk att de intervjuade anpassade svaren till vad de trodde opponentera ville höra. Eftersom stor vikt lades vid att respondenterna kände sig bekväma blev resultatet av intervjuerna något snedvridna. Bland dem som gick med på att intervjuas fanns en klar dominans av manliga respondenter. Detta är en svaghet i undersökningen. Orsaken till att utfallet för intervjuerna blev så dominerat av män kan bero på flera orsaker. De tendenser som kunde utläsas var att männen sökte upp oss för att bli intervjuade medan kvinnorna tenderade att undvika situationen eller rent av avböjde vid förfrågan. Vidare orsak kan vara att många av kvinnorna på boendet har små barn varpå de är upptagna och lägger sitt fokus på dem. Dessutom kan det även vara så att kvinnorna av olika anledningar kände sig mer utsatta av den maktförskjutning som skedde när en koordinatör (tillsammans med medföljare) gick till en roll som intervjuare. En annan anledning kan vara högre språkbarriär, då det upplevdes att fler män kunde bättre engelska eller svenska än många kvinnor. Eftersom vi hade en begränsad tid och prioriterade att respondenten skulle vara helt bekväm valde vi att gå vidare med fler intervjuer med män. Förutom att män och kvinnor intervjuades, genomfördes även två intervjuer med barn. Motiveringen att intervjua barn var att få en fördjupad förståelse av mervärdet av projektet ur ett barns perspektiv. Vid dessa intervjuer lades stor vikt att det inte rädde tvivel om att barnen förstod situationen och att de var bekväma med sammanhanget.

3. Resultat av besöken på asylboendena

Medföljareprojektet avsåg att skapa trygghet på asylboenden och genom sin interreligiösa gruppsammansättning ha en positiv effekt på personerna på boendet, genom att visa på interreligiös samverkan och religionsfrihet i praktiken. Uppgifter om motsättningar bland de asylsökande, ibland med religiösa förtecken ledde till att projektets ambition att skapa trygghet och interreligiös dialog på asylboenden. Med detta syfte utbildades medföljare med förberedande kunskap om preventiv närvaro, ickevåld, kunskap om asylprocessen, samtalstekniker och verktyg för interreligiös dialog.

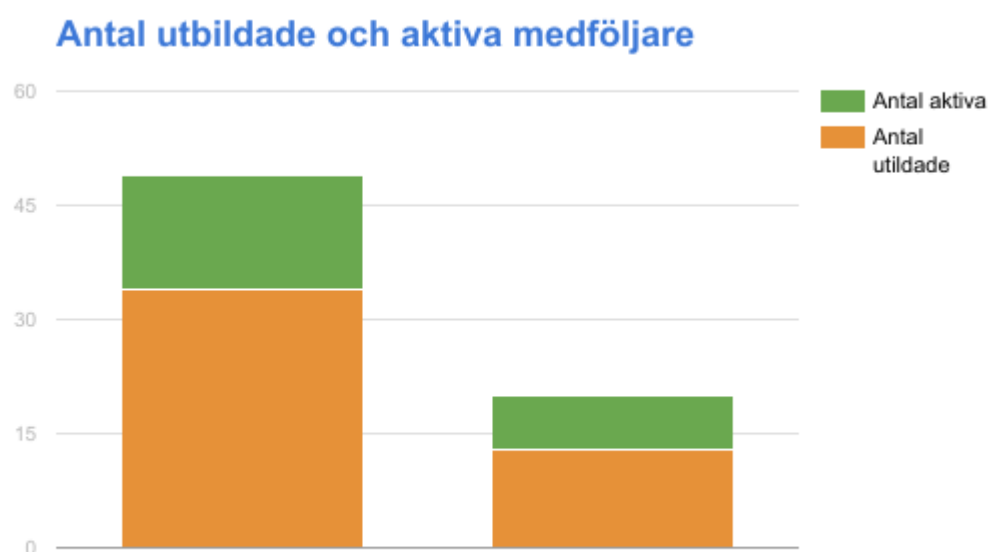
Frågan gällande hot mot asylboenden aktualiserades när asylboendet i Stockholm utsattes för flera incidenter: runt månadsskiftet september/oktober brändes ett två meter högt kors utanför boendet, och veckan därpå vandaliserade en grupp män boendets fasad och misshandlade en av de boende.¹⁷ Attackerna var uppenbarligen hatbrott. Ledningen för boendet valde dock att

¹⁷ *Allt fler hotas av rasister - "vi som har flytt från krig"*, ETC, 1/11-2016
<http://www.etc.se/nyheter/allt-fler-hotas-av-rasister-vi-som-har-flytt-fran-krig> (Hämtad: 11/5-2017)

begränsa informationen om vad som hänt, och projektgruppen fick reda på det inträffade genom media, och detta efter att ett antal besöks gjorts på boendet efter incidenterna.

Utbildningen

I enkätundersökningen undersöktes bland annat hur medföljarna upplevde utbildningen och vilket moment som kändes mest relevant för det praktiska uppdraget. Enkätundersökningen besvarades totalt av 18 personer, både från Stockholm och Göteborg. Enligt 70% av medföljarna var utbildningen mycket förberedande för uppdraget och den stämde överens med de utbildades förväntningar. Särskilt användbara var utbildningspassen inom asylprocesser och ickevåld. Bland enkätens kommentarer uppmärksammades dock att utbildningen i större omfattning hade kunnat förbereda medföljarna på hur mycket samtalen skulle påverka dem och hur tunga de kunde vara. Andra kommentarer uttryckte önskemål om att få en vidareutbildning vid ett senare tillfälle.

Tabell 1. Totalt utbildades 34 medföljare i Stockholm och i Göteborg 17 personer. 15 respektive 13 av dessa medföljde minst 3 gånger.

Av dem som utbildades valde hälften att gå vidare och bli aktiva medföljare. I Stockholm var tio kvinnor och fem män av dessa femton aktiva. Sammansättningen av religionstillhörighet

var dock relativt homogen, med nio kristna, tre muslimer samt två ateister och en buddhist. Av dessa utmärkte sig sju, fem kvinnor och två män, i sitt engagemang och antal medföljningar. De som utbildades men sedan inte valde att vara aktiva eller mycket lite aktiva, fanns även en person som identifierade sig som hindu, en buddhist och sex muslimer. I Göteborg var sammansättningen sex kvinnor och sju män, varav sju muslimer, fyra kristna, en buddhist och en ateist.

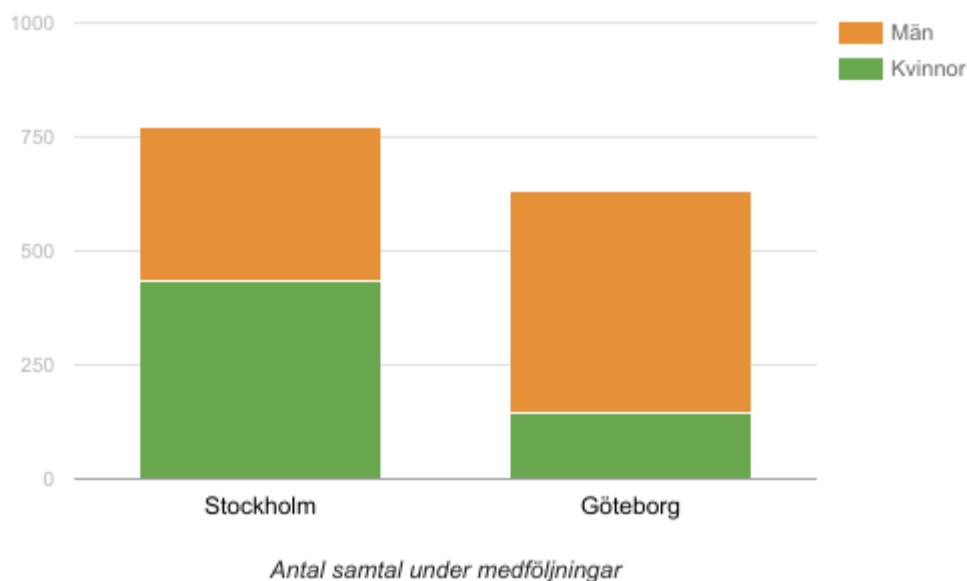
En styrka för sammansättningen av de aktiva var inte bara den interreligiösa sammansättningen. Särskilt i Göteborg var flera av medföljarna nyanlända från länder som många asylsökande kom ifrån. Även andra medföljare hade bakgrund från regioner där de asylsökandes språk talades. De nyanlända medföljarna hade själva varit asylsökande och genomgått liknande resor för att komma till Sverige. Detta bidrog till ett ökat moraliskt stöd för de asylsökande och ytterligare integrationseffekt, såväl mellan medföljare och asylsökande som mellan medföljarna själva.

Inga enkätsvar inkom från personer som valde att avsluta sitt engagemang redan efter utbildningen. En orsak var att den andra gruppen som utbildades i Stockholm var en stor grupp som samtidigt fick kortare utbildning. Därmed finns misstankar, enligt personen som höll utbildningen, att det inte skapades en stark gruppsammanhållning och många avslutade därmed sitt engagemang direkt efter utbildningen. Andra anledningar till varför många inte fortsatte sitt engagemang går endast att spekulera, enligt några tillfrågade aktiva medföljare, uppfattades att vissa som utbildades endast var intresserade att lära sig om frågan. Men även att de inte passade som medföljare på grund av de sociala förväntningarna det innebar eller att de redan var engagerade i andra integrationsprojekt och valde att gå vidare med dem.

Medföljningstillfällen

Genomsnittet för antal medföljningar var en till två gånger i veckan. Enligt diagrammet nedan redovisas antalet medföljningar samt antalet samtal med asylsökande som totalt registrerats i projektets återrapporteringsformulär. En uppdelning mellan samtal med kvinnor och män är motiverad för att undersöka om en tendens funnits att kvinnor pratar i större utsträckning med medföljda kvinnor och vice versa gällande män. Likaledes om det varit fler män än kvinnor som pratat med medföljarna och vad detta i så fall skulle kunna innebära.

Antal samtal med kvinnor och män

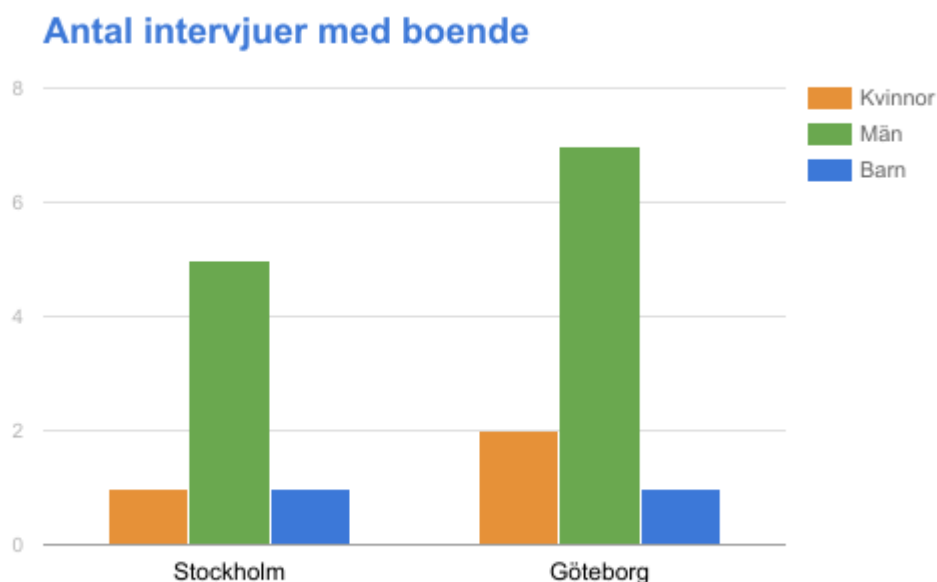
Tabell 2. Siffrorna baseras på återrapporteringsformulären. Efter varje medföljningsbesök skulle medföljarna återrapportera sitt besök. Återrapporteringsfrekvensen var 38%. Det var totalt 153 personbesök på 58 medföljningstillfällen. För att få en bättre uppskattning av antalet samtal som genomfördes, gjordes en beräkning; antal samtal som registrerades delat med 38%, vilket ger 771 samtal i Stockholm och 633 i Göteborg. Detta är endast en uppskattad siffra, men delger en idé om antalet samtal som faktiskt genomfördes. Det bör nämnas att vi även är medvetna om att flera medföljare vid ett tillfälle pratat samtidigt med en boende, vilket resulterar i de båda medföljarna rapporterar in antalet samtal de haft under kvällen.

Som tabell 2 vittnar om har fler samtal med kvinnor än för män ägt rum på boendet i Stockholm. Kopplingen visar att kvinnliga medföljare i högre grad har möjliggjort samtal med kvinnor. Samtidigt belyser tabellen att många samtal har förts med män trots övervikten av kvinnliga medföljare. I Göteborg har manliga medföljare dominerat, varav utfallet är markant färre samtal med kvinnor. Dock bör det poängteras att boendet i Stockholm hade förhållandevis många kvinnor och barn i jämförelse med antalet på andra asylboenden. I Göteborg fanns det inte lika många kvinnor, utan majoriteten av de boende var män och det fanns mycket få barn.

Slutsatsen kan dras att med kvinnliga medföljare ökar möjligheten till samtal med boende kvinnor, men att det inte finns någon begränsning att som kvinna samtala med män. Här bör även nämnas att närvaron av många barn på asylboendet i Stockholm kan ha bidragit till att det där var en majoritet kvinnor som samtalade med medföljarna. Genom att fokusera på barnen öppnades möjligheter för avslappnade samtal med kvinnor som tenderade att hålla sig för sig själva och i bakgrunden.

Boendes inställning till medföljareprojektet

För utvärderingen var det centralt att undersöka hur de boende uppfattade projektet och vad de ansåg medföljandes närvaro bidragit till på boendet. Genom intervjuer med de boende asylsökande har slutsatser kunnat dras och större förståelse för projektets faktiska utfall fördjupas.

Tabell 3. Totalt intervjuades 17 asylsökande. Av dessa var 3 kvinnor samt två barn; en flicka och en pojke. Totalt genomförs 10 intervjuer i Göteborg fördelat på två boenden. I Stockholm genomfördes sju intervjuer, alla på samma asylboende.

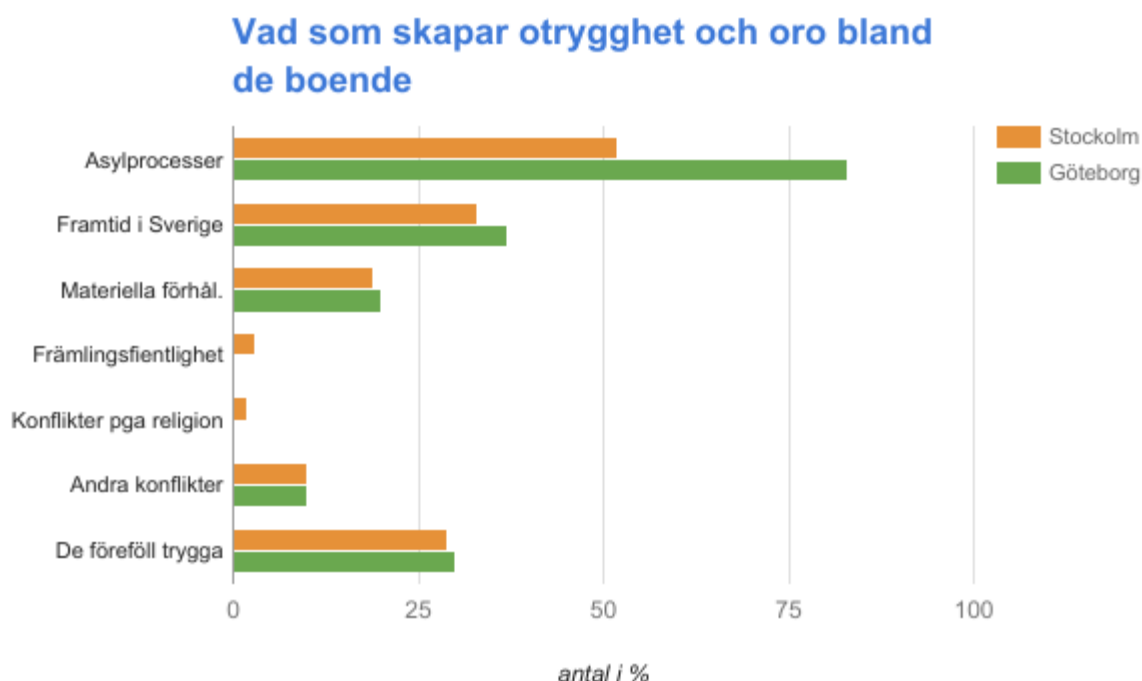
Integration och moraliskt stöd

Samtliga intervjuade boende upplevde på olika vis att närvaron från de medföljda varit betydelsefull, särskilt för mellanmänsklig integration mellan asylsökande och andra invånare i Sverige. Majoriteten av de boende valde att poängtera just möjligheten att få träffa personer från svenska samhället, andra personer som varit nyanlända, öva på sin svenska, lära sig om svenska samhället samt få ha en utomstående samtalspartner.

”Er närvaro är jättebra, det är viktigt att organisationer som er eller huvudtaget kommer till boenden så vi får träffa människor från den svenska samhället, det är svårt att bara gå fram till någon och börja prata på stan exempelvis och vi behöver träffa folk från svenska samhället.”

Eftersom samtalet har varit den enda aktivitet och huvudfokuset för projektet har medföljarna fått stor insikt om orosmoment som upplevs på de olika boendena. I återrappporteringsformulären har de kunnat rapportera om vilka orosmoment som särskilt togs upp under samtalen.

Tabellen nedan visar antalet asylsökande fördelat på städer.

Tabell 4. Andelen procent redogör hur ofta boende har tagit upp oron med medföljarna. Dock kan det antas att samma asylsökande kan vara orolig över fler delar samt att samma asylsökande kan återkomma i flera kategorier.

Som tabellen visar upplevs en stor oro för asylprocessen, men också hur framtiden i Sverige ska bli. Både i intervjuerna med de boende och i återrapporteringsformulären konkretiseras oron på olika vis.

“Asylsystemet är till för de som kan ta sig an information om alla sina rättigheter, men det blir lång väntan för de som inte kan svenska, vet sin rättigheter och inte har orken att fortsätta. Alla blir behandlade så olika.”

Flera asylsökande har under projektet lagt fram önskemål och betonat viljan att medföljarna skulle arbeta mer förberedande. De menade att ett förberedande arbete i form av att lära sig svenska eller mer om svenska samhället skulle påskynda processen och att de snabbare skulle kunna ta sig ut i svenska samhället. Det har även framkommit med anledning av oron och stressen att många av medföljarna utifrån sin kunskap från utbildningen kunde bidra med att på ett grundläggande sätt beskriva asylprocessen. Förväntningarna på dessa samtal från de asylsökande var inte varit önskan om juridisk rådgivning utan snarare att få moraliskt stöd i den situation de befinner sig i.

“Tankarna går runt runt. Man bara väntar. Då har man kunnat prata med er.”

Därmed har projektet enligt de boende bidragit med moraliskt stöd men behovet av mellanmänniskliga integrationsskapande moment har varit lika viktiga.

Interreligiösa sammansättningens betydelse

I relation till behovet av medföljarna som samtalspartner är det intressant att utreda vad de boende ansett om den interreligiösa sammansättningen och den interreligiösa ambitionen för projektet. Resultaten från intervjuerna påvisade att de boende genomgående inte lade någon vikt vid organisationen eller medföljarnas bakgrund. Fokus lades enbart till personerna som kom. Det som har varit av betydelse är snarare att människor, medmänniskor och representanter från svenska samhället, på frivillig basis kommit till boendet. Detta tyder på att få samtal behandlade ämnet som gjorde oss som interreligiösa medföljare unika på boendet. Den unika sammansättningen av medföljaregruppen med syfte att diskutera religionsfrihet, interreligiös dialog, märktes inte i någon vidare bemärkelse.

När de boende fick frågan mer riktad och blev direkt tillfrågade vad de tyckte om det interreligiösa sammansättningen, projektets ambition och att projektet bedrivits av organisationer med djup förankring inom trosrörelsen. Svaren förändrades något:

”Det är många organisationer här (på boendet), men det är bra att ni medföljare är med även om jag inte vet vad ni gör. Eftersom det är många religioner här på boendet är det bra att det finns sådana som tycker alla är bra”

Då de boende själva blev uppmärksammade på projektets ambitioner och öppnade sig i större utsträckning i frågan. Det tyder på att medföljarna själva antagligen inte tagit initiativ till samtal gällande interreligiös dialog men när initiativ tagits fanns ett visst intresse av frågan. Resultaten kan därmed tyda på de boende inte uppfattat detta som en möjlighet. Detta kan även tyda på bristfällig förankring av projektet på boendet och hur medföljareprojektet presenterats av boendepersonal och koordinatörerna. Trots att få verkar ha uppfattat den interreligiösa sammansättningen eller ambitionen för religionsdialog hade åtminstone två personer haft fördjupade samtal med medföljarna och ville dela med sig av sina tankar angående ämnet:

”Sverige är ett annorlunda land. Med respekt för olika religioner. I mitt land är religion mycket viktigt. Det kan bli bråk om religion. Ni har förklarat bra hur det fungerar med religion i Sverige. Här på boendet är inte religion någon stor grej. Var och en får tro som han vill.”

och...

”Det är bra med olika religioner. Att ni kommit från olika religioner. Bra att få prata om religion i Sverige, för det är så olika här, man kan ha olika religioner, och det är okej, det har varit bra att kunna prata om det. Fast oftast har vi pratat om annat. Om allt möjligt.”

Vad som gäller barnens syn på projektet var det tudelat. Detta beror troligtvis på hur många barn som fanns på boendena och på vilket sätt medföljarna fokuserat på barnen. Barnet som intervjuades på boendet i Stockholm menade att medföljarna specifikt inte var där för barnens skull. Dock poängterade flickan att det var bra att några kom överhuvudtaget eftersom det är mycket tråkigt på boendet. Pojken som intervjuades i Göteborg uppmärksammade dock att medföljarna varit mycket aktiva med barnen och han hade uppskattat att de hjälpt honom med läxor men också lekt med honom. På boendet i Göteborg fanns färre barn och det var antagligen enklare att lägga fokus på några få. Medan barnen i Stockholm var många och inte kunde få samma uppmärksamhet av medföljarna. Slutsatsen kan göras att båda barnen uppskattade projektet, men likt intervjuerna med de vuxna, lades främsta fokusen på medföljarnas närvaro som särskilt betydelsefull.

Boendeansvarigas syn på medföljareprojektets resultat

Som komplement till de boendes upplevelse av medföljareprojektets syfte och resultat genomfördes två intervjuer, en med platsansvarig på ett asylboende i Göteborg och en med volontärsamordnaren som besvarade frågorna tillsammans med andra anställda på boendet i Stockholm.

Platsansvarig i Göteborg beskrev att medföljareprojektet har skapat ett lugn och varit en social trygghet på boendet. De boende har fått stor kännedom om asylprocessen men också nya bekantskaper och vänner. Många av de boende upplevde även att sammansättningen av medföljare, främst att flera av medföljarna genomgått liknande resor, var mycket betydelsefullt för dem. Volontärsamordnaren i Stockholm nämnde vikten av att integrationsskapande tillfällen gavs i medföljarprojektet. Samordnaren upplevde att det finns stort behov av mötesmöjligheter mellan personer från svenska samhället och de boende. Vidare nämndes även vikten av att ha samtal, där de asylsökande kunde ta upp vad som helst med oss - tunga livshistorier eller prata om vad som oroade dem. Några av de anställda valde även att tillägga hur vissa personer som kände sig bortkomna fick en känsla av säkerhet och trygghet från det kontinuerligt engagemang medföljarna hade. De som arbetade på boendet fick även höra från de boende att de uppskattade att få sätta sig ner och ta en kopp te på ett naturligt sätt för en gångs skull.

Här lyfts aspekten, till skillnad från de boende, att projektet bidragit till en tryggare tillvaro på boendet. Dock har det kanske inte handlat om en tryggare tillvaro i benämning säkerhet, utan en tryggare tillvaro där människor förutsättningslöst kunna samtala och träffa representanter från det svenska samhället. Denna betraktelse baseras främst på att det attentat som skedde på

boendet med det brinnande korset inte nämndes här. Det skedde uppenbarligen yttre hot mot boendet, men tycks snarare fokuseras till tryggheten som gavs inne på boendet.

Boendepersonalen väljer även att benämna projektet som ett integrationsprojekt, vilket inte var syftet med projektet till en början. Detta var snarare något som skapades med tiden för att bemöta de behov som de boende uppvisade. Vilket även blev en styrka för projektet, att istället komma med ett färdigt koncept och bara applicerades på boende låta dem styra behoven. Dock är det ett faktum att detta kunde förbättras genom en tydligare förankring hos boendepersonalen och de boende.

Medföljarnas syn på medföljareprojektets resultat

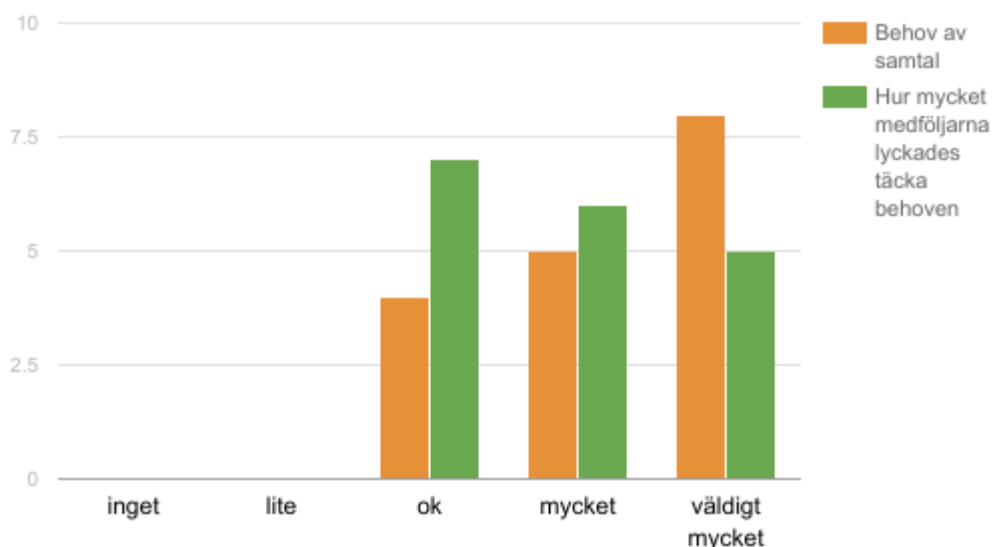
Att undersöka medföljarnas inställning till projektets syfte och resultat är särskilt intressant för att förstå hur projektets ambitioner förändrades under arbetets gång. Likväl för att undersöka hur projektet formades av medföljarna själva och hur de bemötte behov som upplevdes finnas på boendena. Detta genomfördes dels med hjälp av en enkätundersökning men också genom djupintervjuer.

Mellanmänsklig integration och moraliskt stöd

Enligt medföljarna hade integrationsskapandet stor betydelse för projektet. Medföljarna beskrev, precis som de boende och boendepersonalen framhållit, vikten av att personer från svenska samhället kommit till boendet, en mellanmänsklig integration som främst bottnade i det omfattande behovet hos de boende att ha en utomstående samtalspartner. Detta blev också det som projektet främst bidrog till och lyckades bäst med. Som tabellen nedan visar, upplevde dock medföljarna att deras insats som samtalspartners inte helt kunde täcka behovet hos de boende av att ge moraliskt stöd.¹⁸ I relation till denna medmänskliga och mellanmänskliga integration, benämndes även betydelsen av att det funnits personer som själva var eller nyligen varit nyanlända bland volontärerna.

¹⁸ För exakta frågeställningar och svar se kopia på enkät undersökningen till medföljarna https://docs.google.com/forms/d/1kTLUdO0LHRYEbZvVOd7m7xIK_nwv2Wrp-cE9-HXJgVU/edit samt sammanställningen av de kvantitativa svaren <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1wP-es1MIVITU1JoVeZC9Dw174ycy2UG7i3Jhh3vdjSc/edit?usp=sharing>

Behov av att samtala med medföljare och hur dessa samtal täckte behoven

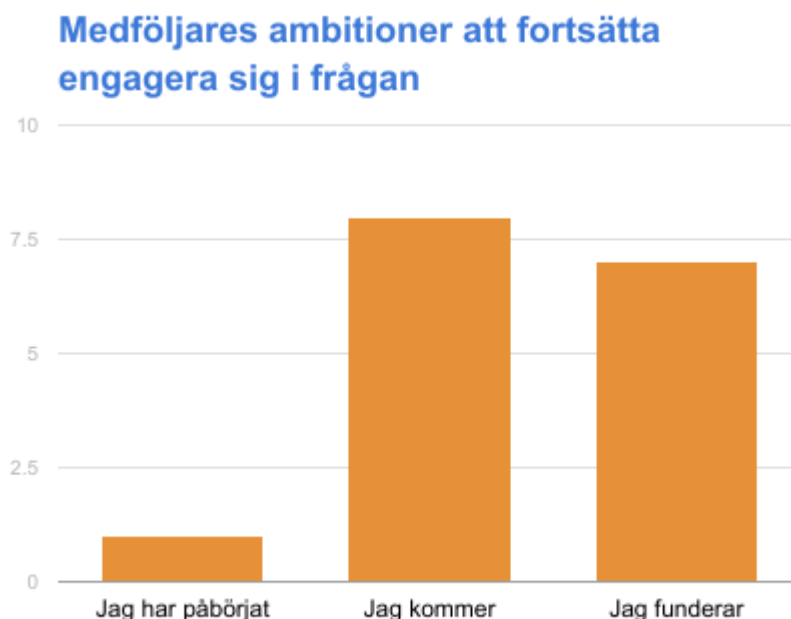

Tabell 5.

I intervjuerna med medföljarna betonades att projektet bidragit till att de boende kände sig uppmärksammade och sedda av det svenska samhället, vilket de menade är ett viktigt steg i integrationsprocessen. Det framhölls även att projektet styrka var att medföljningstillfällena inte hade en satt agenda, utan anpassades utifrån behoven hos de boende. Dock lyftes även risker som medföljer den typen av utformning. Det kan nämligen också vara problematiskt att de inte ha något tydligt syfte väl på plats. Även om matbrickan skulle underlätta att naturligt närma sig någon för att prata, var det svårt att närma sig utan att kännas påträngande när de satt och åt. Vidare lyftes att medföljarna fann det problematiskt att komma som en aktör på boendet som inte hade blivit ordentligt introducerade för de boende. Precis som nämns i avsnittet boendes syn på interreligiösa sammansättningen, kan även här dras samma slutsats. Om boendepersonal hade i större omfattning förmedlat information om vilka medföljarna var till de boende och de boende därmed hade haft större insikt kring projektet hade projektets utfall säkerligen kunnat bli ännu bättre.

Förutom moraliskt stöd och mellanmänsklig integration har även projektet bidragit till en större medvetenhet och nya engagemang bland medföljarna. Dels uttryckte vissa medföljare specifikt att de genom projektet kunde lära sig mer om de boendes situation och att kunna använda lärdomarna från projektet i sina yrken och i sin vardag. Majoriteten av de medföljare som svarade på enkäten uttryckte även en vilja att fortsätta arbeta med asylsökande, nyanlända och integration. Någon av de aktiva har redan nu planerat in nya aktiviteter för att bidra till ett mer inkluderande samhälle. Men det som framförallt är viktigt, är att hälften som

svarade på enkäten har genom projektet etablerad kontakt med några av de boende och fortsatt hjälpa personer som de kommit särskilt nära. Även fast projektet tog slut.

Tabell 6.

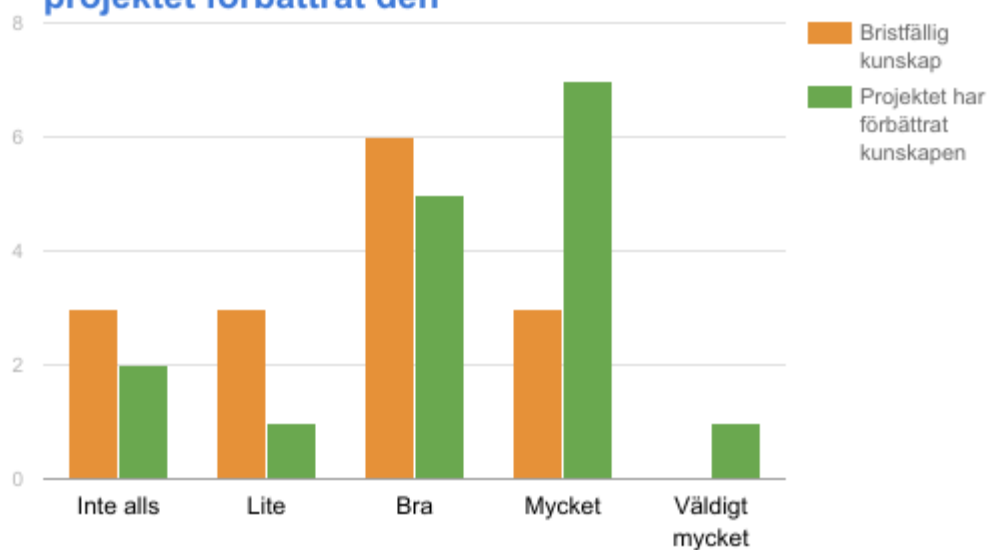
Interreligiösa sammansättningens betydelse och dialog om religionsfrihet

Gällande den interreligiösa sammansättningen av gruppen medföljare trodde medföljarna själva att de boende inte uppfattade den, vilket även stämmer överens med de boendes uppfattning. Därmed inte heller medföljarnas religiösa inriktning. I enkätsvaren angav dock vissa medföljare att de uppfattat att de boende funderat över tröjorna som medföljarna bar.

"I början var det svårt p.g.a. t-shirten. De trodde att vi tillhör en religiös organisation. Men när vi förklarade började människorna prata med oss."

Trots att samtalen mest handlat om asylprocesser och framtiden i Sverige har även vissa samtal just behandlat religionsfriheten i Sverige och hur den ser ut.

Medföljarnas uppfattning om de boendes kunskap om religionsfrihet och hur projektet förbättrat den

Tabell 7.

Enligt enkätsvaren, som synes ovan, upplevde medföljarna att de boende hade relativt bristfällig kunskap om religionsfrihet. Även om medföljarna själva menade att gruppens interreligiösa sammansättning inte påverkade projektet visar enkätsvaren att medföljarna i alla fall kunde diskutera religionsfrihet med de boende. Därmed har projektet kunnat bidra till en större medvetenhet om religionsfrihet, även om det inte var beroende av den interreligiösa sammansättningen eller personers religiösa identiteter.

Medföljarna poängterade även att när diskussionen uppkom om religionsfrihet var det viktigt att fokuset skulle hållas till öppenhet och inte diskutera sin specifika religion. Detta eftersom de upplevt att de boende lätt kunde misstolka och tro att personer skulle missionera. I dessa samtal om religionsfrihet var det ytterst få samtal som handlade om religionsfrihet på boendet eller eventuella konflikter med religiösa förtecken. Medföljarna uppfattade även att det varit få konflikter på boenden när de varit där. Dock är det viktigt att poängtera att medföljarna bara varit på boendena ett fåtal gånger i veckan och under en begränsad tid och det därmed är svårt att få reda på den typen av konflikter, som säkerligen är känslig. Det är även svårt att veta om det förekommit konflikter på boendet när medföljarna inte varit där.

Sammanfattning

Vad gäller projektets mervärde lyfter både boende och medföljare i första hand fram samtalsmöjligheterna och den mellanmänniska integrationen som projektet medförde. Det finns uppenbarligen stor oro bland de boende men genom samtal har de boendes behov bemöts och kunnat stöttas. Genom närvaron kunde en trygghet inges, men framförallt i form av moraliskt stöd. Projektet bidrog inte till att göra boendet säkrare från yttre hot, vilket heller inte var det formulerade syftet. Inte heller verkade de boende förefalla otrygga på grund av konflikter på boendet utan oron skapades främst av osäkerheten i asylprocessen och framtiden i Sverige.

Projektet har också starkt bidragit till att öka intresset och medvetenheten hos medföljarna för flyktingfrågan, samt utgjort ett tillfälle för människor med olika religiös identitet och bakgrund att arbeta tillsammans. Många medföljare kommer bära det med sig och använda lärdomarna i sin tillvaro och i sitt yrke.

4. Att förebygga våldsamma konflikter i Sverige

Ambitionen med denna utvärdering är, förutom att dra lärdomar av det som faktiskt gjordes, även titta framåt på möjligheterna till liknande initiativ. Denna del av rapporten kommer att: redogöra för olika oroande tendenser på ökad konfliktnivå i samhället; se på olika initiativ i civilsamhället som redan bidrar till trygghet i denna kontext; och föreslå utvecklingsmöjligheter för projekt som bygger vidare på idén med Medföljare och ickevåldsmetoder. Mer specifikt vill vi utvärdera om arbetssätt inspirerade av metoden preventiv närvaro kan användas för att förebygga våldsam konflikt och öka tryggheten för utsatta grupper.

Omvärldsanalys: Ökad polarisering i samhället

I denna del vill vi kort beskriva några av de motsättningar som förefaller öka i grad i Sverige och som ibland tar sig våldsamma uttryck. Den verkliga vidden av dessa företeelser kan diskuteras. Vi begränsar oss här till att, förhoppningsvis utan att verka alarmistiska, med breda penseldrag måla upp en ofta rapporterad problembild.

Antalet asylsökande kan stiga igen

Inledningsvis ska sägas att flyktingmottagande i sig inte behöver innebära polarisering. Detta kan dock uppstå om samhället misslyckas att integrera nya och gamla invånare med varandra. Bristande integration anges ofta i sin tur som en grundorsak till den sortens motsättningar vi avhandlar under nästkommande rubriker.

Det finns en mängd orsaker till dagens höga antal flyktingar i världen. Globalisering i form av teknologisk utveckling och allt bättre internationella nätverk gör det allt lättare för flyktingar och migranter att korsa gränser.¹⁹ Väpnade konflikter och omfattande brott mot mänskliga rättigheter i länder som Syrien, Afghanistan, Irak, Eritrea, Jemen och Sudan har tvingat miljoner på flykt. Medan krig och förtryck i bästa fall kan avta under en överskådlig framtid, är globaliseringen här för att stanna, i varje fall så länge inget land vidtar extrema åtgärder. Vi kan med andra ord vänta oss en fortsatt växande migration i världen.

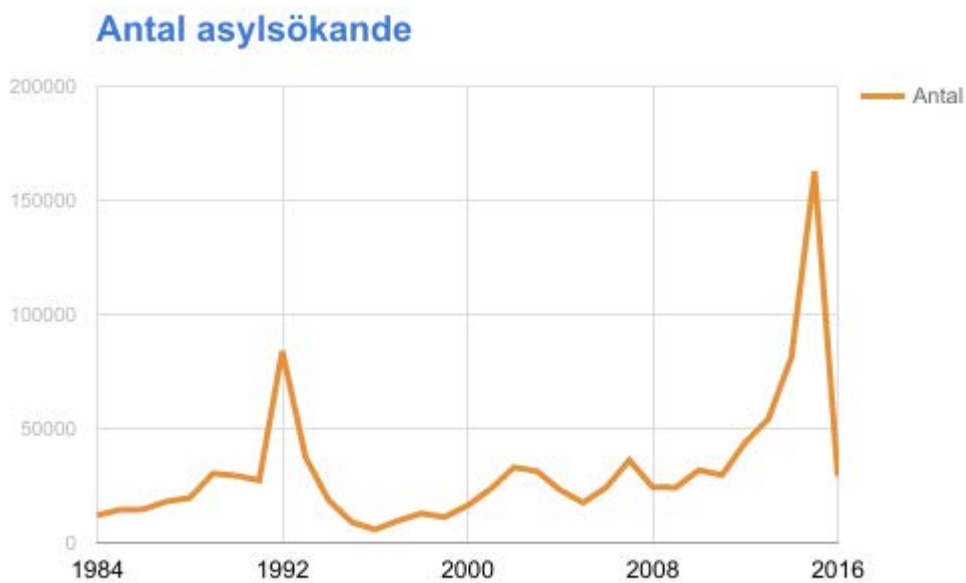
Under 2017 registrerades mellan januari och april 7 272 asylsökande till Sverige²⁰, vilket kan jämföras med 28 939 år 2016 och 162 877 år 2015²¹. Minskningen kan antas bero på tre faktorer i huvudsak:

¹⁹ Hedberg, Charlotta, Malmberg Bo, *Den stora utmaningen: Internationell migration i en globaliserad värld*, Underlagsrapport nr 18 till globaliseringsrådet, Globaliseringsrådet, Edita, Västerås, 2008 [elektronisk resurs] <http://www.regeringen.se/49b72e/contentassets/e64810b3165448778500115cc9e91db2/den-stora-utmaningen-internationell-migration-i-en-globaliserad-varld>

²⁰ Migrationsverket, *Antal asylsökande – aktuell statistik*, <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik.html> (hämtad 12/5-2017)

²¹ Migrationsverket, *Översikter och statistik från tidigare år, 2011-2017* <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar.html> (hämtad 15/5-2017)

- ID-kontrollerna som gällde från den 4 januari 2016²² till och med den 4 maj 2017²³, som gjorde att personer utan id-handlingar (vilket många på flykt saknar) inte kunde ta sig till Sverige från grannländerna.
- Avtalet från den 18 mars 2016 mellan EU och Turkiet där Turkiet förbundit sig att inte släppa flyktingar över havet.²⁴
- Riksdagens beslut att från och med den 20 juli 2016 begränsa Sveriges asylregler till EU:s miniminivå.²⁵

Källa: Migrationsverket

Hur stor är sannolikheten för en ny stor flyktingvåg? Det har genom historien varit svårt att förutse och kontrollera flyktingströmmar.²⁶ För närvarande har Sverige och EU vidtagit

²² Bengtsson, Julius, *Nu har id-kontrollerna till Sverige införts*, Sveriges Radio, 4/1-2016
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6337719> (hämtad 15/5-2017)

²³ TT, Id-kontroller bort, gränskontroller skärps, sydsvenskan, 2/5-2017,
<http://www.sydsvenskan.se/2017-05-02/id-kontroller-bort-granskontroller-skarps> (hämtad 15/5)

²⁴ *Turkiet-avtalet*, 28/2-201, migrationsinfo.se, <https://www.migrationsinfo.se/turkiet-avtalet/> (hämtad 16/5-2017)

²⁵ Marit Sundberg, Marit, Forssblad, Mari, Riksdagen klubbade igenom nya skärpta asylregler, Svt Nyheter, 22/6-2016, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/riksdagen-klubbade-igenom-nya-skarpta-asylregler> (hämtad 12/5-2017)

²⁶ Rojas, Carlos, *”Se till att rusta inför nästa stora flyktingtopp”*, Dagens Samhälle, 12/5-2017, <https://www.dagensamhalle.se/debatt/se-till-att-rusta-infor-nasta-stora-flyktingvag-16871> (hämtad 12/5-2017); Einarsson, Per, *”Svårt att styra migrationsströmmar”*, Svt Nyheter, 12/10-2015 (hämtad 12/5-2017) <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/battre-flyktinglager-stoppar-inte-migration>

åtgärder som försvårat för flyktingar och migranter att ta sig in. Samtidigt fortsätter i huvudsak de situationer som får människor att under stora risker lämna sina hemländer. Dagens relativt låga nivå kan nog därför inte tas för given.

Våldsamma extremister på frammarsch

Högerextrema grupper blivit mer aktiva²⁷. Tidningen Expo dokumenterade år 2016 hela 3 064 aktiviteter i den rasideologiska miljön, vilket är en kraftig ökning. Den största gruppen är Nordiska motståndsrörelsen (NMR).

Högerextremister har kopplats till attacker mot asylboenden. I februari 2017 greps tre män, enligt åklagaren med kopplingar till NMR, misstänkta för att nyligen ha genomfört tre bombdåd i Göteborgsområdet: två mot asylboenden och ett mot Syndikalistiskt forum.²⁸ Den 13 maj 2017 blev en vaktare utanför ett hem för ensamkommande barn utsatt för misstänkt skottlossning.²⁹

Under 2016 inträffade bränder på asylboenden vid minst 112 tillfällen. Vid två gånger konstaterades mordbrand av någon utanför boendet men i 53 fall är gärningsmannen okänd, och polisen misstänker att en stor del av dessa är anlagda av utomstående personer.³⁰ Aftonbladets ledarsida menar att polisen borde kunna satsa mer på att utreda denna typ av brott.³¹ Även personal vid Stockholmspolisens hatbrottsenhet har uppgett att rutinerna inte fungerar tillfredsställande när attentat mot asylboenden inträffar, och att utredningarna snabbt läggs ned.³²

De asylsökande har också hamnat i en ännu mer utsatt situation än tidigare sedan diskursen bland ledande politiker och opinionsbildare har förändrats sedan flyktinvågen.³³ Asylsökande har i ökad utsträckning kommit att diskuteras som ett problem, och även som ett säkerhetsproblem. Argumentationen handlar dels om själva mängden, som när regeringen motiverade beslutet om id- och gränskontroller med att "det stora antalet människor som på

27 Poohl, Daniel, Leman, Jonathan, *Fler aktiviteter än någonsin - Så blev 2016 nazisternas rekordår*, Expo, 3/5-2017 http://expo.se/2017/flu-aktiviteter-an-nagonsin---sa-blev-2016-nazisternas-rekordar_7354.html (hämtad 10/5-2017)

28 Berntsson, Jonatan, Tre nazister har häktats för bombdåd i Göteborg, 3/2-2017, <http://www.expressen.se/gt/tre-nazister-har-haktats-for-bombdad-i-goteborg/> (Enligt tidningen Expo skedde fler attacker mot asylboenden under 2015 än under de föregående fyra åren tillsammans.); Tageson, Eric, *Högerextremister misstänks för bombdåd mot flyktingboenden*, Aftonbladet, 3/2-2017 <http://www.aftonbladet.se/nyheter/krim/a/RAWza/hogerextremister-misstanks-for-bombdad-mot-flyktingboenden> (hämtad 10/5-2017)

29 *Hotbild mot boende för ensamkommande – vaktare beskjuten inatt*, P4Väst, 16/5-2017 <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=125&artikel=6695860> (hämtad 10/5-2017)

30 Lindberg, Anders, *Utred asylbränder som terroristbrott*, Aftonbladet, 21/5-2017 <http://www.aftonbladet.se/ledare/a/78O34/utred-asylbrander-som-terroristbrott> (hämtad 10/5-2017)

31 ibid

32 *Allt fler hotas av rasister - "vi som har flytt från krig"*, ETC, 1/11-2016 <http://www.etc.se/nyheter/allt-fler-hotas-av-rasister-vi-som-har-flytt-fran-krig?sida=2> (hämtad 10/5-2017)

33 Se till exempel: <http://www.expressen.se/debatt/sverige-behover-en-tillfallig-flyktingpaus/>

relativt kort tid sökt sig till Sverige innebär ett allvarligt hot mot allmän ordning och inre säkerhet.” Dels tas enstaka fall upp för att hävda att hela gruppen asylsökande utgör en risk, som då det uppdagades att den misstänkte gärningsmannen vid terrorattacken på Drottninggatan i Stockholm den 7 april 2017 tidigare fått avslag på sin asylansökan och sedan levt i Sverige utan tillstånd.³⁴ Debatten om migration flyter mer än tidigare ihop med säkerhet och terrorism.³⁵ Detta torde leda till mer polarisering.

I Mattias Gardells bok *Raskrigaren - seriemördaren Peter Mangs* skildrar författaren fördomar om förövare och offer. Mangs förutsatte att polisen inte skulle misstänka honom eftersom han var en proper, svenskt född, medelklassman. Driven av rasistiska motiv kunde han under årtionden mörda och skada personer. När Mangs sist kopplades till mordet tog det tid innan polisen förstod hans rasistiska motiv och att han var förövaren.³⁶ I relation till detta synliggör Gardell hur indoktrinerad rasism och fördomar kan vara inom samhället. Detta tyder även på hur vissa människor ses som säkerhetshot mer än andra.

³⁴ Se till exempel: <http://www.gp.se/nyheter/debatt/attentatet-i-stockholm-kunde-ha-f%C3%B6rhindrats-1.4231679>

³⁵ Galakvosciute, Gabriella, *Den säkerhetsiserade migrationspolitiken*, Lunds universitet, 2016, s. 23

³⁶ Gardell, Mattias, *Raskrigaren: seriemördaren Peter Mangs*, Leopard, Stockholm, 2015

Den 30 april 2017 utsattes Sveriges största shiamuslimska moské, Ali Islamic Center, för en misstänkt mordbrand.³⁷ Moskén har tidigare uttryckt rädsla att attackeras av IS-anhängare.³⁸ I april 2017 meddelade Judiska Föreningen i Umeå att den skulle tvingas lägga ner sin nyöppnade föreningslokal efter att bland annat ha utsatts för hot i form av klistermärken med nazistiska budskap och Nordfront som avsändare.³⁹ (Mer om detta nedan). Hoten mot judar har enligt TV4 blivit värre och grövre. Judiska församlingen lägger mellan 20 och 25 procent av sina medlemsavgifter på säkerhet, och menar att polisen inte har resurser att utreda hoten ordentligt.⁴⁰ Regeringen har å sin sida meddelat att anslagen till skydd för trossamfund ska höjas.⁴¹

Forskaren och historikern Helene Lööw poängterar den relativa informationsspridningen om nazistiska våldsbrott. I sin kartläggning av nazistisk aktivitet mellan år 2000-2014 framhåller Lööw att bara en liten mängd av den nazistiska aktiviteten får medial uppmärksamhet och därmed når allmänheten. Det påvisar framför allt hur nazistisk aktivitet ramas in och vilken utsträckning sådan aktivitet får utanför Stockholm.⁴²

Sju av tio kvinnliga opinionsbildare har blivit utsatta för hot och trakasserier det senaste året, visar en Sifundersökning.⁴³⁴⁴ och politiker. Domar för den här typen av hot är mycket få⁴⁵, med vissa undantag.⁴⁶ Hoten utförs både av vad som kan beskrivas som i övrigt vanliga människor och extremister av olika slag. Detta är i sin tur ett problem för den lokala demokratin.⁴⁷ Även mellan etablerade opinionsbildare är debattklimatet ofta konfliktfyllt.⁴⁸

³⁸ Randhawa Bergmark, Rebecca, *Ökad bevakning av shiamoské*, 24/11-2015,

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/okad-bevakning-av-shiamoske> (hämtad 16/5-2017)

³⁹ Alestig, Inger, *Bilda och Kristna freds i Umeå: Vi vill stödja judiska föreningen i Umeå*, Dagen, 4/4-2017, <http://www.dagen.se/bilda-och-kristna-freds-i-umea-vi-vill-stodja-judiska-foreningen-i-umea-1.947986> (hämtad 15/5-2017)

⁴⁰ Philblad, Anders, *Allvarliga hot mot judar i Sverige*, TV4 Politikerbloggen, 6/4-2017,

<http://politikerbloggen.tv4.se/2017/04/06/allvarliga-hot-mot-judar-i-sverige>

⁴¹ Bah Kuhnke, Alice, Löfvén, Stefan, "Så ska vi möta hatbrott och intolerans", SvD, 26/1-2017

<https://www.svd.se/sa-ska-vi-mota-hatbrott-och-intolerans/om/forintelsens-minnesdag> (hämtad 15/5-2017)

⁴² Lööw, Heléne, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, Ordfront, Stockholm, 2015

⁴³ Sandberg, Katarina, Hamimi, Rebecca, *Sju av tio kvinnliga opinionsbildare hotas*, SVT, 19/4-2017, <https://www.svt.se/kultur/medier/kvinnliga-opinionsbildare-utsatta-for-hot-och-trakasserier> (hämtad 15/5-2017).

⁴⁴ Enligt rapporten *Mediebranschen – hot, risker och sårbarhet* från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som publicerades i mars 2017 är det dock oklart om hoten faktiskt ökat mellan 2013 och 2016. <https://www.msb.se/sv/Produkter--tjanster/Publikationer/Publikationer-fran-MSB/Mediebranschen-2016-hot-risker-och-sarbarheter/>

⁴⁵ Arnroth, Thomas. *Rossana har hotats i 20 år. Nu ställs för första gången någon till svars*, Kite, 20/11-2015, <https://kit.se/2015/11/20/21874/rossana-har-hotats-i-20-ar-nu-stalls-for-forsta-gangen-nagon-till-svars/> (hämtad 15/5-2017)

⁴⁶ Runevad Kjellmer, Jakob, *Man döms till fängelse för hot mot journalister*, 11/5-2017

<https://www.svt.se/kultur/medier/man-doms-till-fangelse-for-hot-mot-journalister?cmpid=del:pd.ny:20170511:man-doms-till-fangelse-for-hot-mot-journalister:nyh> (hämtad 11/5-2017)

⁴⁷ Wiklander, Daniel, *Kuvade medier förödande för den lokala demokratin*, Dagens Samhälle, 15/5-2017.

<https://www.dagensamhalle.se/blogg/2017/05/kuvade-medier-forodande-den-lokala-demokratin-17175> (hämtad 15/5-2017)

I maj 2017 meddelade ordförande för RFSL Stockholm att han avgår efter att ha mottagit hotfulla anonyma meddelanden och sedan fått sin lägenhet utsatt för skadegörelse.⁴⁹ Från Malmö har det rapporterats om omfattande trakasserier mot homosexuella som visar sin kärlek öppet.⁵⁰

Civilsamhälle och trossamfund bidrar till trygghet

Överlag förefaller alltså motsättningarna i samhället att öka och ta allt våldsammare uttryck. I detta panorama har civilsamhället bidragit till ökad trygghet på flera sätt.

Lokalt opinionsarbete och solidaritet

I april 2017 meddelade Judiska Föreningen i Umeå att den skulle tvingas lägga ner sitt sin nyöppnade föreningslokal efter hot i form av nazistiska budskap.⁵¹ Kristna Fredsrörelsens lokalgrupp erbjöd föreningen att starta upp Medföljare-inspirerade aktiviteter för att bidra med skydd och trygghet. Föreningen tackade dock nej på grund av oklarhet om och hur verksamheten skulle drivas vidare. Vad som däremot genomfördes i Umeå var en kippavandring med Judiska Centralrådet som initiativtagare.⁵²

Ett annat exempel på lokalt opinionsarbete ägde rum efter att okända gärningsmän sprängt ett antal brevlådor tillhörande två av Värmdö kommuns hem för nyanlända. Den 13 april 2017 gick samtliga partier i kommunstyrelsen ut med en gemensam debattartikel där det fördömde dådet och bland annat skrev att "Kommunstyrelsen har enhälligt gett förvaltningen ett tydligt mandat att öka säkerheten för dem som bor vid kommunens boenden för nyanlända."⁵³ Initiativet kan dels ses som ett positivt exempel på opinionsbildning och solidaritet mot hatbrott, dels som ett tecken på att kommunens förvaltning genom politiska direktiv kan prioritera upp eller ned en sådan här fråga.

⁴⁸ Gardell, Jonas, *Upp ur skyttegravarna!*, Expressen, 16/5-2017, <http://www.expressen.se/kultur/upp-ur-skyttegravarna/> (hämtad , 16/5-2017)

⁴⁹ *Uttalande med anledning av ordförandes avgång*, RFSL Stockholm, 11/5-2017, <https://rfslstockholm.se/2017/05/11/uttalande-med-anledning-av-ordforandes-avgang/> (hämtad 16/5-2017)

⁵⁰ Hölerman, Maria, *En lågintensiv terrorism mot homosexuella*, 9/5-2017 <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/en-lagintensiv-terrorism-mot-homosexuella-17075> (hämtad 16/5-2017)

⁵¹ Alestig, Inger, *Bilda och Kristna freds i Umeå: Vi vill stödja judiska föreningen i Umeå*, Dagen, 4/4-2017, <http://www.dagen.se/bilda-och-kristna-freds-i-umea-vi-vill-stodja-judiska-foreningen-i-umea-1.947986> (hämtad 15/5-2017)

⁵² Alestig, Inger, *Kippa-vandring i Umeå för att stödja judar efter nazistiska trakasse*, 20/4-2017, http://www.dagen.se/kippa-vandring-i-umea-for-att-stodja-judar-efter-nazistiska-trakasse-1.955481#cxrecs_s (hämtad 15/5-2017)

⁵³ *Värmdö ökar säkerheten kring flyktningförläggningar efter attacker*, Sveriges Radio: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=6674520> P4 Stockholm, 14/4-2017, (hämtad 15/5-2017)

Ett dåd av detta slag är oacceptabelt, Nacka Värmdö Posten, 13/4-2017 <http://www.nvp.se/NVP-Asikt/Debatt/ett-dad-av-detta-slag-ar-oacceptabelt/> (hämtad 15/5-2017)

Interreligiös samverkan

I bland annat Botkyrka kommun har olika initiativ tagits för att stärka gemenskapen mellan olika religiösa grupper. I maj gick nio kristna samfund representerade i kommunen ut med ett gemensamt manifest där de bland annat uppmanade till att motarbeta segregation och marginalisering, samt att inte låta religioner ställas mot varandra. Framöver vill de samarbeta kring bland annat nattvandringar.⁵⁴ I Botkyrka bjuder också sedan tidigare Interreligiösa rådet in till fika för fred, varannan onsdag på ett fik i Hallunda Centrum, där olika företrädare skapar kontakter med varandra.⁵⁵

Som nämnts i kapitlet om Medföljares resultat ovan fick projektgruppen indikationer påvisa konflikter med religiösa förtecken på de besökta boendena. Som en del av denna utvärdering har vi frågat personer verksamma inom ekumeniskt och interreligiöst arbete med flyktingmottagande om huruvida detta är ett stort problem. Ingen av de tillfrågade har beskrivit det i termer av stort problem. Däremot ser flera intervjuade andra starka skäl för en interreligiös närvaro på både asylboenden och i andra sammanhang där nyanlända immigranter finns.

En av de intervjuade menade att under flyktingvågens akuta skede var både samfunden och asylsökande helt fokuserade på att lösa grundläggande behov, som kläder och tak över huvudet. I det läget är det få personer som bryr sig om varifrån hjälpen kommer. Däremot, menar den intervjuade, är det viktigt med interreligiös samverkan i ett senare skede. När de asylsökande fått eget boende och börjar etablera sig i Sverige hamnar de ofta i segregerade områden, och många söker sammanhang och trygghet i den egna religiösa gruppen. Då spelar det stor roll om de uppfattar att auktoriteterna i det samfundet har positiva kontakter med andra samfund eller tvärtom tar fasta på meningsskiljaktigheter.

Lärdomar från internationellt arbete i våldsamma konflikter

Vi vill nu titta närmare på något som kan förefalla som ganska väsentlig fråga vad som avhandlats tidigare i detta kapitel, men som behövs som grund för den avslutande diskussionen i kapitel 5: principer som bygger på lärdomar från internationellt arbete i våldsamma konflikter. Det finns många sådana, men här kommer vi att begränsa oss till tre begrepp: rättighetsbaserat arbete, lokalt fredsbyggande och upprätthålla fred.

Om rättighetsbaserat arbete skriver Sida: "Det huvudsakliga syftet med rättighetsperspektivet är att ge flickor och pojkar, kvinnor och män (rättighetsbärare) egenmakt att hävda sina

⁵⁴ Beckman, Petter, *Kyrkor samarbetar för att motverka religiösa konflikter*, 8/5-2017 <http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/kyrkor-samarbetar-for-att-motverka-religiosa-konflikter/repqcd!WlfxDqWawloqIPqBlkXAHQ/> (hämtad 10/5-2017)

⁵⁵ *Interreligiös fredsantologi: Fika för fred, Sveriges interreligiösa råd*, Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=xEiOPZOeUdw&t=153s> 15/4-2016

mänskliga rättigheter och att bygga kapacitet hos de som är skyldiga att respektera, främja, skydda och uppfylla dessa rättigheter (ansvarstagare).”⁵⁶

En grundläggande princip är deltagande, att de som berörs av ett projekt ska ha möjligheter att påverka identifieringen av problem och utformningen av insatsen.⁵⁷

Vad gäller lokalt fredsbyggande så har *Doing Development Differently Manifesto Community* listat ett antal riktlinjer som huvudsakligen går ut på att arbeta småskaligt, involvera lokala aktörer och ta tillvara på konkreta resultat.⁵⁸ Bland annat fastslås att framgångsrika initiativ “... *focus on solving local problems that are debated, defined and refined by local people in an ongoing process*” samt “... *work through local conveners who mobilise all those with a stake in progress (in both formal and informal coalitions and teams) to tackle common problems and introduce relevant change*”.

Att tala om fredsbyggande i en svensk kontext kan verka främmande, men ligger i linje med viktiga styrdokument på området. De 17 globala målen för hållbar utveckling som FN:s medlemsländer antog 2015 gäller till skillnad från de tidigare Millenniemålen⁵⁹ hela världen, inte bara utvecklingsländer.⁶⁰ Mål 16 är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.⁶¹ Det första delmålet är att avsevärt minska alla former av våld och dödligt våld överallt.⁶²

Vad gäller fredsbyggande kan också de så kallade tvillingresolutionerna om att upprätthålla fred nämnas. År 2016 antog FN:s säkerhetsråd och generalförsamling två identiska resolutioner om att upprätthålla fred som bland annat innebär ett skifte från just *peacebuilding* till *sustaining peace*. Den senare termen är “*a goal and a process to build a common vision of society*” som kan äga rum före, under och efter en konflikt.

⁵⁶ Metod och verktyg, Rättighetsperspektivet i Sidas arbete, Sida, 6/2-2017 <http://www.sida.se/Svenska/Samarbetsparter/resurser/metod-och-verktyg/rattighetsperspektivet-i-sidas-arbete/> (hämtad 10/5-2017)

⁵⁷ Metod och verktyg, Rättighetsperspektivet i Sidas arbete, Sida, 6/2-2017 <http://www.sida.se/Svenska/Samarbetsparter/resurser/metod-och-verktyg/rattighetsperspektivet-i-sidas-arbete/> (hämtad 10/5-2017)

⁵⁸ *The Manifesto, Statement from the October 2014 'Doing Development Differently' workshop*, 10-2017, <http://doingdevelopmentdifferently.com/the-ddd-manifesto/> (hämtad 10/5-2017)

⁵⁹ Se länk: <http://www.millenniemalen.nu/>

⁶⁰ Globala målen och Agenda 2030, <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/> (hämtad 10/5-2017)

⁶¹ *Fredliga och inkluderande samhällen*, 14/12-2015 <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/fredliga-och-inkluderande-samhallen/> (hämtad 10/5-2017)

⁶² *Fredliga och inkluderande samhällen*, 14/12-2015 <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/fredliga-och-inkluderande-samhallen/> (hämtad 10/5-2017)

Även om det politiskt våld och uppblossande våldsamheter som ovan beskrivits äger rum i Sverige får antas ligga i marginalen på vad resolutionerna tar sikte på, så ligger de inte heller utanför.

5. Diskussion och slutsatser

I all utvärdering är det viktigt att ha klart för sig att det alltid är lätt att vara efterklok.

Samverkan och genomförande

Projektet Medföljare drogs igång med en hög hastighet och kreativitet i början av våren 2016. Men redan när den första gruppen börjat arbeta i april 2016 var det fyra månader sedan ID-kontrollerna vid Öresund inleddes och en månad efter avtalet mellan EU och Turkiet. När tillflödet av nya boende minskade kraftigt började Migrationsverket att fokusera på beslut. Antalet personer på de överbelagda asylboendena minskade snabbt. Samtidigt bodde folk in sig och skapade något som liknar en vardag. Konflikterna med religiösa förtecken blev mindre akuta när familjer fick egna rum. När känslan av kris försvann föreföll också Migrationsverkets intresse minska för vad myndigheten i sitt eget PM kallat religiösa funktionärer på boendena. Att Migrationsverket samrådsgrupp med trossamfunden *de facto* bara fungerade mellan december 2015 och oktober 2016 skulle också delvis kunna bero på detta.

Både situationen för de asylsökande och den institutionella omgivningen var alltså i ständig förändring under projektets gång. Civilsamhällets verksamheter styrs till stor del av projektansökningscykler och årliga handlingsplaner. Förmågan är därför begränsad till att snabbt sjösätta nya projekt för att svara på en situation som ändras månad för månad. Även om genomförandet av Medföljare - som dessutom var ett pilotprojekt som syftade till lärande - var långt ifrån perfekt så var det bättre än inget projekt alls.

Metoden preventiv närvaro

Kopplingen mellan Medföljares verksamhet och den variant av preventiv närvaro som Kristna Fredsrörelsen arbetar med för att skydda hotade människorättsförsvarare i Latinamerika förefaller låg. Den gemensamma nämnaren är främst att de bygger på fysisk närvaro. Kristna Fredsrörelsens arbete i Latinamerika är starkt inriktat på att utkräva ansvar och skydd från staten, som i sin tur förutsätts kunna påverka potentiella förövare. Som Medföljareprojektet utformades saknades dock vägar att kunna utöva påtryckningar mot såväl Migrationsverket som de asylsökande som potentiellt skulle kunna kränka andras religionsfrihet eller andra rättigheter.

Detta är dock inte att säga att projektet inte hade något att göra med metoden preventiv närvaro, eftersom denna metod kan tillämpas på olika sätt. Till exempel har personer som

arbetat i Israel och Palestina med Följeslagarprogrammet sett klara likheter mellan sina erfarenheter därifrån och arbetet med Medföljare.

Resultatet av projektet

Baserat på informationsinhämtningen från medföljare, asylsökande och personal, har vi dragit slutsatsen att arbetet bidrog till följande:

1. Moraliskt stöd och trygghetsskapande atmosfär hos de boende.
2. Mellanmänsklig integration - både i benämningen integration av de boende men också integration mellan medföljarna eftersom nyanlända var en medföljare.
3. En bred och givande utbildning inom bland annat ickevåld, asylprocesser som förberedde medföljarna väl.
4. Ökat engagemang för flyktingfrågor och arbete med nyanlända.
5. Ökad kunskap om religionsfrihet i Sverige.

Medföljareprojektet visade sig sammanfattningsvis främst bidra till mellanmänsklig integration. Den trygghetsskapande effekten vad gäller konflikter på boendena förefaller dock låg. Samtidigt är detta svårt att säga med säkerhet då samtalen mellan medföljare och asylsökande sällan handlade om den sortens konflikter, och det är svårt att säga i vilken utsträckning det beror på att de inte fanns, eller inte kom fram i samtalen.

Det var en svaghet att projektet utformades utifrån en ambition som inte visade sig täcka behoven som fanns på asylboendena. Å andra sidan tillät den fria utformningen att medföljarna kunde svara mot de behov de mötte på boendena och försöka bli de samtalspartners de behövde.

Långsiktig integration snarare än omedelbart trygghetsskapande

Som resultatdelen ovan visar förefaller Medföljare ha haft måttligt mervärde vad gäller skapa trygghet mot bakgrund av religiösa spänningar. Däremot finns många vittnesmål om givande möten och vänskap som byggts tack vare projektet. Mervärdet verkar ligga i att ha bidragit till en tidig mellanmänsklig integration i flera dimensioner: Boende fick träffa personer från Sverige, svenskar fick träffa asylsökande, och volontärer med olika bakgrund kunde arbeta tillsammans.

Även om antalet människor på asylboenden i Sverige har minskat så finns många kvar. Medföljare framstår som ett enkelt sätt att skapa möten mellan människor i ett viktigt och utsatt läge i de asylsökandes liv. Det är en metod som inte nödvändigtvis måste tillämpas på asylboenden, utan även kan användas i andra sammanhang där människor i en utsatt situation finns. Poängen är att ge möjlighet för människor från ett sammanhang att enkelt få komma i kontakt med människor från ett annat sammanhang. Metoden lämpar sig särskilt väl för interreligiöst arbete på lokal nivå.

Andra sätt att förebygga våldsamt konflikt

Tidigare i rapporten har vi beskrivit ett antal uppmärksammade typer av konflikter i dagens Sverige, och gett exempel på hur civilsamhället har bidragit till att minska våldet dessa konflikter för med sig. Men på vilka andra sätt kan civilsamhället bidra till trygghet för utsatta grupper? Som sagt byggde utformningen av Medföljare på tanken att ta hem metoder från våldsamma konflikter andra länder till en svensk kontext. Skulle detta kunna göras också på andra sätt? Nedan kommer vi först att diskutera ett par utgångspunkter, för att sedan med stora penseldrag måla upp möjliga arbetssätt för att bidra till en mer konstruktiv konflikthantering. Även om situationen i Sverige inte är i närheten av de länder som till exempel Kristna Fredsrörelsen i övrigt arbetar i, är poängen att det är bättre att förebygga i tid än att släcka bränder i framtiden.

Rättighetsbaserat eller behovsbaserat arbete

I exemplet Medföljare var projektgruppens partner snarare Migrationsverket och ledningen på boendet än de asylsökande själva. Ett sådant upplägg skulle i internationella sammanhang kallas för behovsbaserat och inte rättighetsbaserat.

Kunde projektet haft som syfte att också stärka de asylboendes förmåga att kräva sina rättigheter gentemot boendets ledning eller Migrationsverket? Till exempel är de i skrivande stund pågående omflyttningarna av personer mellan boenden och landsändar ett kontroversiellt beslut där det kan ifrågasättas om Barnkonventionen respekteras.

Projektet hade också kunnat göra större ansträngningar för att identifiera olika ledare inom boendet, till exempel fanns uppgifter om en sorts kommitté med representanter från olika länder. Därigenom hade de asylsökande kanske kunnat involveras i utformningen av projektmålen och arbetssätt, och också förankrat projektet bättre bland de boende.

Stöd till lokala aktörer eller egna initiativ

Aktörer som inte själva lever i situationen bör i första hand inrikta sig på att stödja lösningar som redan föreslagits eller påbörjats av det lokala civilsamhället. Det är ett argument för att fokusera på lokala ledare som på olika sätt representerar och kan engagera vanliga människor. I fall där motsättningar finns efter religiösa, etniska eller andra identiteter, är det mer sällsynt med ledare som når alla grupper lika mycket. Istället behövs flera olika ledare för att nå varje grupp.

Möjlighet 1: Interreligiösa volontärer besöker asylboenden

Detta spår är snarlikt det arbete som projektet Medföljare gjorde. Skillnaden är snarast de uttalade målsättningarna. Det är tveksamt om projektet hade någon större trygghetsskapande effekt vad gäller konflikter på boendet, däremot resulterade det i otaliga förutsättningslösa samtal mellan främlingar, nya insikter och vänskapsband för både boende och besökare. Lokala aktörer, till exempel ett interreligiöst råd, skulle kunna koordinera frivilliga som

regelbundet besöker ett boende eller plats där nyanlända samlas. Möjligtvis skulle de medföljare som redan utbildats kunna engageras i nya projekt.

Ovanpå besöken skulle kunna läggas en komponent av opinions- och påverkansarbete till förmån för de asylsökande, till exempel för att få till stånd bättre trygghetsskapande åtgärder från kommun och polis, eller för att påverka den lokala opinionens inställning till boendet i positiv riktning. Denna komponent ligger nära Möjlighet 3 nedan.

Möjlighet 2: Utbilda flyktingmottagare i konflikthantering

Ett liknande spår diskuterades inledningsvis i kontakten mellan Equmeniakyrkan och Kristna Fredsrörelsen. Många församlingar och civilsamhällesorganisationer av olika förslag hade under flyktingvågen, och har fortfarande, ett omfattande socialt arbete till stöd för asylsökande, papperslösa och nyanlända. I de fall där det inom en målgrupp förekommer konflikter som till exempel bottnar i bristande religionsfrihet i andra delar av världen, skulle delar av Medföljares utbildningsdelar kunna vara till nytta, till exempel aktivt lyssnande, religionsdialog och konflikthantering. Detta skulle alltså rikta sig till aktörer som redan har en verksamhet för flyktingar, men som behöver stärka sin förmåga att hantera konflikter och skapa trygghet.

Möjlighet 3: Interreligiöst stöd till hotade minoriteter

Ett ytterligare spår är att skydda utsatta grupper mot våldsbejakande extremister. Vilka som utgör en utsatt grupp kan variera utifrån plats och situation. Kristna kan exempelvis vara utsatta i områden där förtryckande tolkningar av islam finns representerade. Minoriteter som muslimer och judar befinner sig i en ständigt utsatt position i Sverige. Asylsökande likaså. Ett exempel var när judiska föreningen i Umeå blev hotad eller när asylboenden har attackerats. I dessa fall skulle insatsen handla om att stödja en utsatt grupp mot våldsamma och intoleranta grupperingar. Detta skulle kunna ske dels genom solidariska uttryck i form av till exempel gemensamma demonstrationer och debattartiklar, genom enkla trygghetsskapande åtgärder som att erbjuda sällskap till och från en hotad lokal, eller rättighetsutkrävande åtgärder som att lyfta situationen med rättsväsende, kommunala trygghetssamordnare och lokalpolitiker.

En möjlig insats vore att utbilda lokalt civilsamhälle i människorättsobservation och rapportering. Politiska kampanjer torde bli mer effektiva om de stöds av väldokumenterade otillbörligheter och juridiska processer. Utbildning inom mänskliga rättigheter är även viktig komponent. Dels för att lära sig mer om och förstå mänskliga rättighetsspråket.

Möjlighet 4: Dialog mellan gamla och nya invånare

Under flyktingvågen öppnades under kort tid en stor mängd asylboenden och hem för ensamkommande barn. På vissa orter föranledde det oro och även konflikter hos invånarna. Särskilt på mindre orter kunde ett större asylboende på ett markant sätt ändra befolkningssammansättningen. I dessa lägen bör främst lokala församlingar kunna spela en positiv roll genom att bjuda in till samtal och möten mellan människor från olika grupper.

Dessa samtal skulle kunna föregås att kompetenshöjning för församlingens personal inom religionsdialog, konflikthantering och aktivt lyssnande.

6. Källförteckning

Litteratur

Galakvosciute, Gabriella, *Den säkerhetiserade migrationspolitiken*, Lunds universitet, 2016, s. 23

Gardell, Mattias, *Raskrigaren: seriemördaren Peter Mangs*, Leopard, Stockholm, 2015

Löw, Heléne, *Nazismen i Sverige 2000-2014*, Ordfront, Stockholm, 2015

Mahony, Liam *Proactive presence: Field strategies for civilian protection*, Henry Dunant Centre for Humanitarian Dialogue, 2006 [elektronisk resurs]
http://www.peacebrigades.org/fileadmin/user_files/groups/uk/files/Publications/Proactive_Presence_-_Book_by_Liam_Mahony.pdf

Elektroniska källor

Alestig, Inger, *Bilda och Kristna freds i Umeå: Vi vill stödja judiska föreningen i Umeå*, Dagen, 4/4-2017,
<http://www.dagen.se/bilda-och-kristna-freds-i-umea-vi-vill-stodja-judiska-foreningen-i-umea-1.947986> (hämtad 15/5-2017)

Alestig, Inger, *Kippa-vandring i Umeå för att stödja judar efter nazistiska trakasse*, 20/4-2017,
http://www.dagen.se/kippa-vandring-i-umea-for-att-stodja-judar-efter-nazistiska-trakasse-1.955481#cxrecs_s (hämtad 15/5-2017)

Allt fler hotas av rasister - "vi som har flytt från krig", ETC, 1/11-2016
<http://www.etc.se/nyheter/allt-fler-hotas-av-rasister-vi-som-har-flytt-fran-krig> (Hämtad: 11/5-2017)

Allt fler hotas av rasister - "vi som har flytt från krig", ETC, 1/11-2016
<http://www.etc.se/nyheter/allt-fler-hotas-av-rasister-vi-som-har-flytt-fran-krig?sida=2>
(hämtad 10/5-2017)

Arnroth, Thomas. *Rossana har hotats i 20 år. Nu ställs för första gången någon till svars*, Kite, 20/11-2015, <https://kit.se/2015/11/20/21874/rossana-har-hotats-i-20-ar-nu-stalls-for-forsta-gangen-nagon-till-svars/> (hämtad 15/5-2017)

Bah Kuhnke, Alice, Löfvén, Stefan, *"Så ska vi möta hatbrott och intolerans"*, SvD, 26/1-2017
<https://www.svd.se/sa-ska-vi-mota-hatbrott-och-intolerans/om/forintelsens-minnesdag>
(hämtad 15/5-2017)

Beckman, Petter, *Kyrkor samarbetar för att motverka religiösa konflikter*, 8/5-2017 <http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/kyrkor-samarbetar-for-att-motverka-religiosa-konflikter/repqed!WlfxDqWawIoqIPqBlkXAHQ/> (hämtad 10/5-2017)

Berntsson, Jonatan, *Tre nazister har häktats för bombdåd i Göteborg*, 3/2-2017, <http://www.expressen.se/gt/tre-nazister-har-haktats-for-bombdad-i-goteborg/> (hämtad 10/5-2017)

Bengtsson, Julius, *Nu har id-kontrollerna till Sverige införts*, Sveriges Radio, 4/1-2016 <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6337719> (hämtad 15/5-2017)

Bergenholtz Julle, *Medföljare - en rapport om ett interreligiöst projekt för ökad trygghet och stöd till asylsökande*, 24/8-2016, <https://krf.se/wp-content/uploads/2016/03/Rapport-om-Medf%C3%B6ljare.pdf> (hämtad 5/10-2017)

Boglund, Kajsa Sveriges Radio: *Konflikterna som följer med*, 974-2016;kl 09:03, <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/702137?programid=1300> (hämtad 10/5-2017)

Dickson Björn, Stiernstedt Jenny, *Polisen: Bränderna kan vara hatbrott*, Svenska Dagbladet 28/10- 2015 (uppdaterad) <https://www.svd.se/polisen-branderna-kan-vara-hatbrott> (hämtad 10/5-2017)

Eguren, Enrique, Caraj, Marie, *New protection manual for human rights defenders*, Protection International, 2009 [elektronisk resurs] <http://protectioninternational.org/publication/new-protection-manual-for-human-rights-defenders-3rd-edition/>

Einarsson, Per, *"Svårt att styra migrationsströmmar"*, Svt Nyheter, 12/10-2015 (hämtad 12/5-2017) <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/battre-flyktinglager-stoppar-inte-migration>

Ett dåd av detta slag är oacceptabelt, Nacka Värmdö Posten, 13/4-2017 <http://www.nvp.se/NVP-Asikt/Debatt/ett-dad-av-detta-slag-ar-oacceptabelt/> (hämtad 15/5-2017)

Fredliga och inkluderande samhällen, 14/12-2015 <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/fredliga-och-inkluderande-samhallen/> (hämtad 10/5-2017)

Färnbo, Mikael, Quensel, Anna-Sofia, *Mest intensiva attackvågen mot asylboenden*, Expo, 8/12-2015, http://expo.se/2015/mest-intensiva-attackvagen-mot-asylboenden-nagonsin_6986.html. (hämtad 10/5-2017)

Gardell, Jonas, *Upp ur skyttegravarna!*, Expressen, 16/5-2017, <http://www.expressen.se/kultur/upp-ur-skyttegravarna/> (hämtad, 16/5-2017)

Globala målen och Agenda 2030, <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/> (hämtad 10/5-2017)

Hedberg, Charlotta, Malmberg Bo, *Den stora utmaningen: Internationell migration i en globaliserad värld*, Underlagsrapport nr 18 till globaliseringsrådet, Globaliseringsrådet, Edita, Västerås, 2008 [elektronisk resurs]
<http://www.regeringen.se/49b72e/contentassets/e64810b3165448778500115cc9e91db2/den-stora-utmaningen-internationell-migration-i-en-globaliserad-varld>

Hotbild mot boende för ensamkommande – väktare beskjuten inatt, P4Väst, 16/5-2017
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=125&artikel=6695860> (hämtad 10/5-2017)

Lindberg, Anders, *Utred asylbränder som terroristbrott*, Aftonbladet, 21/5-2017
<http://www.aftonbladet.se/ledare/a/78O34/utred-asylbrander-som-terroristbrott> (hämtad 10/5-2017)

Hölerman, Maria, *En lågintensiv terrorism mot homosexuella*, 9/5-2017
<https://www.dagenssamhalle.se/debatt/en-lagintensiv-terrorism-mot-homosexuella-17075>
(hämtad 16/5-2017)

Interreligiös fredsantologi: Fika för fred, Sveriges interreligiösa råd, 15/4,
<https://www.youtube.com/watch?v=xEiOPZOeUdw&t=153s>

Marit Sundberg, Marit, Forssblad, Mari, *Riksdagen klubbade igenom nya skärpta asylregler*, Svt Nyheter, 22/6-2016, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/riksdagen-klubbade-igenom-nya-skarpta-asylregler> (hämtad 12/5-2017)

METOD OCH VERKTYG, Rättighetsperspektivet i Sidas arbete, Sida, 6/2-2017
<http://www.sida.se/Svenska/Samarbetsparter/resurser/metod-och-verktyg/rattighetsperspektivet-i-sidas-arbete/> (hämtad 10/5-2017)

Migrationsverket, *PM om samverkan med trossamfund*, 18/11-2015, <https://krf.se/wp-content/uploads/2016/03/PM-om-samverkan-med-trossamfund.pdf> (hämtad 10/5-2017)

Migrationsverket, *Antal asylsökande – aktuell statistik*, <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik.html> (hämtad 12/5-2017)

Migrationsverket, *Översikter och statistik från tidigare år*, 20/1-2017
<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar.html> (hämtad 15/5-2017)

Människor och Tro, Sveriges Radio: *Människor och tro befinner sig i skärningspunkten mellan religion och politik*. 16/6-2016,
<http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/734734?programid=416>

Philblad, Anders, *Allvarliga hot mot judar i Sverige*, TV4 Politikerbloggen, 6/4-2017, <http://politikerbloggen.tv4.se/2017/04/06/allvarliga-hot-mot-judar-i-sverige>

Poohl, Daniel, Leman, Jonathan, *Fler aktiviteter än någonsin - Så blev 2016 nazisternas rekordår*, Expo, 3/5-2017 http://expo.se/2017/flu-aktiviteter-an-nagonsin---sa-blev-2016-nazisternas-rekordar_7354.html (hämtad 10/5-2017)

Randhawa Bergmark, Rebecca, *Ökad bevakning av shiamoské*, 24/11-2015, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/okad-bevakning-av-shiamoske> (hämtad 16/5-2017)

Rojas, Carlos, *"Se till att rusta inför nästa stora flyktingtopp"*, Dagens Samhälle, 12/5-2017, <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/se-till-att-rusta-infor-nasta-stora-flyktingvag-16871> (hämtad 12/5-2017);

Runevad Kjellmer, Jakob, *Man döms till fängelse för hot mot journalister*, 11/5-2017 <https://www.svt.se/kultur/medier/man-doms-till-fangelse-for-hot-mot-journalister?cmpid=del:pd:ny:20170511:man-doms-till-fangelse-for-hot-mot-journalister:nyh> (hämtad 11/5-2017)

Sandberg, Katarina, Hamimi, Rebecca, *Sju av tio kvinnliga opinionsbildare hotas*, SVT, 19/4-2017, <https://www.svt.se/kultur/medier/kvinnliga-opinionsbildare-utsatta-for-hot-och-trakasserie> (hämtad 15/5-2017).

Tageson, Eric, *Högerextremister misstänks för bombdåd mot flyktingboenden*, Aftonbladet, 3/2-2017 <http://www.aftonbladet.se/nyheter/krim/a/RAWza/hogerextremister-misstanks-for-bombdad-mot-flyktingboenden> (hämtad 10/5-2017)

The Manifesto, Statement from the October 2014 'Doing Development Differently' workshop, 10-2017, <http://doingdevelopmentdifferently.com/the-ddd-manifesto/> (hämtad 10/5-2017)

TT, *Id-kontroller bort, gränskontroller skärps*, sydsvenskan, 2/5-2017, <http://www.sydsvenskan.se/2017-05-02/id-kontroller-bort-granskontroller-skarps> (hämtad 15/5)

Turkiet-avtalet, 28/2-201, migrationsinfo.se, <https://www.migrationsinfo.se/turkiet-avtalet/> (hämtad 16/5-2017)

Uttalande med anledning av ordförandes avgång, RFSL Stockholm, 11/5-2017, <https://rfsllstockholm.se/2017/05/11/uttalande-med-anledning-av-ordforandes-avgang/> (hämtad 16/5-2017)

Värmdö ökar säkerheten kring flyktingförläggningar efter attacker, P4 Stockholm, 14/4-2017, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=6674520>; (hämtad

15/5-2017)

Wiklander, Daniel, *Kuvade medier förödande för den lokala demokratin*, Dagens Samhälle, 15/5-2017.

<https://www.dagenssamhalle.se/blogg/2017/05/kuvade-medier-forodande-den-lokala-demokratin-17175> (hämtad 15/5-2017)

Intervjuer

13 februari, möte med Solletuna kommuns interreligiösa råd

10 mars 2017, intervju med Per Axerup, Tf kyrkoherde, Botkyrka församling, Stockholms stift

30 mars 2017, intervju med Peter Karlsson, Projektledare #Värme, Sveriges kristna råd (SKR)

28 april 2017, intervju med Inga Johansson, Samordnare för Kyrkan i samhället, Equmeniakyrkan

3 maj 2017, intervju med Christer Fällman, Medföljare

3 maj 2017, intervju med Hanna Sundén, Medföljare

4 maj 2017, intervju med Elias Carlberg, samordnare i Sveriges interreligiösa råd (SIR)

4 maj 2017, intervju med Andreas Nikunen, Platschef Svenshögens Asylboende

9 maj 2017, intervju med Su-Lin Siew, Koordinator (samt kollegor)

Formulär

Frågeställningar och svar se kopia på enkät undersökningen till medföljarna

https://docs.google.com/forms/d/1kTLUdO0LHRYEbZvVOd7m7xIK_nwv2Wrp-cE9-HXJgVU/edit

Sammanställningen av enkätsvaren - rensade på fritextsvar av integritetskäl:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1wP-es1MIVITU1JoVeZC9Dw174ycy2UG7i3Jhh3vdjSc/edit?usp=sharing>

Sammanställningen av de kvantitativa svaren <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1wP-es1MIVITU1JoVeZC9Dw174ycy2UG7i3Jhh3vdjSc/edit?usp=sharing>

Återrapporteringsformuläret på

<https://docs.google.com/forms/d/19Pqh4OYTZ7cv2XQdymuF8R9-mYwSMKjxiAQV-H6zLYc/edit>

the 1990s, the number of people in the UK who are aged 65 and over has increased by 1.5 million (1990–2000) and is projected to increase by a further 1.5 million by 2020 (Office for National Statistics 2001). The number of people aged 65 and over is projected to increase by 2.5 million by 2020 in the USA (U.S. Census Bureau 2000).

There is a growing awareness of the need to develop strategies to meet the needs of the ageing population. The World Health Organization (WHO) has developed a 'Global Strategy on Ageing and Health' (WHO 1999) which aims to 'enable older people to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1).

The WHO strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1). The strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1).

The WHO strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1). The strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1).

The WHO strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1). The strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1).

The WHO strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1). The strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1).

The WHO strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1). The strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1).

The WHO strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1). The strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1).

The WHO strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1). The strategy is based on the principle that 'older people should be able to live lives of fulfilment, productivity and dignity, and to contribute to the well-being of their families, communities and nations' (WHO 1999, p. 1).